

გაზეთის ღირებულება: ერთი წლით თფილისში 7 მან., ნახევარი წლით 3 მ. 50 კან. თფილის გარეთ ერთი წლით 8 მან., ნახევარი წლით 4 მან., სამი თვით 2 მან., თითო ნომერი—15 კან.

ხელის მოწერა მიიღება: თფილისში—„წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ კანცელარიაში და „კვადის“ რედაქციაში, სანაირის ქუჩაზე, № 35. ტელეფონი № 734.

ფოსტის ადრესი: Тифлисъ, редакція „КВАЛИ“.

შინაარსი: „თქვა და გაიქცა“ ს. უფრიდელისა. — შინაური მიმხილვა. — სხვადასხვა ამბები. — კორესპონდენციები. — რუსეთი. — უცხოეთი. — ფიქრები ი. უვლაშვილისა. — აზრი, მოთ. ღ. ანდრეევის, თარ. ბ. ღომთათიძისა. — ლექსი დ. თამაშელისა. — ღამის სფირ-სკანადელი, — ლექსი ს. ნაღსანისა. — სამშობლოს ცაზე, რიგოლეტოსი. — ჟურნალ-გაზეთებიდან. — წერილი რედ. მიმართ. — განცხადებანი.

რ ე ლ ა მ ც ი ი ს ა გ ა ნ .

მოვარგონებთ ჩვენ ხელისმომწერლებს, რომ, ვინც ამ თვეში გაზეთის ხვედრ ფულს არ შემოიტანს, მომავალი თვიდან გაზეთი აღარ გაეგზავნება.

ამ წლის მაისის თვეში თფილისში გაიმართება **ქართვალთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების სასარგებლოდ**

სახალხო სეირნობა

საქველმოქმედო ბაზრითურთ.

შემოწირულობათა გამოგზავნა ამ ბაზრისათვის შეიძლება კან. ოლგა თადეოზის ასულს ჭავჭავაძესთან (ნიკოლოზის ქუჩა, № 21) და ქართ. შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების კანცელარიაში (სასახლის ქუჩა, თავდაზნაურობის ქარვასლა).

„თქვა და გაიქცა“.

Гарунъ бѣжалъ быстрѣе лани...

განსვენებულ კ. მამაცაშვილს ხინებულათ დაუხასიათებია თურმე ზოგიერთი ჩვენი თანამედროვე მწერალი: „ბატონო, — უთქვამს, — მწერალმა თუ რამე დასწერა, უნდა თავის ნათქვამის დაცვაც შეიძლოს, თორემ ეს რასა გავს, ჩვენ ახალ მწერლებს რომ ვინმე ეტყვის, შეცდი, ეს ასე არ არისო, ის არც კი ცდილობს, რაიმე თავის გასამართლებელი საბუთი მოიყვანოს. თითქო მისი საქმე მხოლოდ თქმა იყო და დასაბუთება კი არა, ის კითხვას, პირდაპირ წამოყენებულს და მისაგან გამოთქმულ აზრის დამარღვეველს, გვერდს უხვევს

და სადღაც სხვაგან გარბის, თითქო აქ არაფერი იყოსო. წერეთ, ბატონო, მაგრამ იცოდეთ, რომ წერასაც თავის უნარი სჭირდება და ნათქვამს დამტკიცება უნდა მოჰყვეს, თორემ თქმა და გაქცევა — ეს ვერაფერი ხელობაა მწერლისათვის“.

ეს სიტყვები გაგვახსენდა „ცნობის ფურცლის“ № 2130-ში მოთავსებულ „პასუხის“ კითხვის დროს. გასულ კვირას ჩვენ გავარჩიეთ ყველა ის შენიშვნები, რომლებიც „ცნობის ფურცელმა“ გამოთქვა ჩვენი წერილის შესახებ — „მამულიშვილობა, ეროვნობა თუ ხალხის სამსახური?“ აი, ამ გარჩევამ გამოიწვია „ცნობის ფურცლის“ ხსენებული პასუხი. ის ერთ კითხვაში სცდილობს ასე თუ ისე თავი გაიმართლოს, მეორეში — ბოდიში მოიხადოს, ხოლო რაც შეეხება დანარჩენს, ის სადღა საგანს გვერდს უხვევს, გაურბის, ცხადათ სცდილობს მიაფუჩჩროს და მკითხველს დაუმალოს, ერთი სიტყვით იქცევა სწორეთ ისე, როგორც კ. მამაცაშვილის მახვილი დახასიათებით კარგი ხანია ზოგ მაგვარ მწერლებს სჩვევია. ასეთია „ცნობის ფურცლის“ პასუხი. მოგვხსენებთ, რომ მას მედგარი ლოდიკა არც მაშინ შესწევს, როდესაც ფეხქვეშ რაიმე ნიადაგი ეგულდება, ხოლო ამისთანა გასაქირ შემთხვევაში კი, როდესაც თვითონვე გრძნობს ნიადაგის გამოცლას, სულ ებნევა გზა-კვალი, ისე რომ ჩვენთვის ძნელი არ იქნება გაქცეული უკან მოვატრიალოთ და მკითხველის ყურადღება წამ დვილ სადღა კითხვისკენ მივაქციოთ.

ჯერ ენახათ „ცნობის ფურცლის“ თავის მართლება. ყვირილელი მეცხრამეტე საუკუნის პირველ ნახევრის უცოდინარობას გვიკვირებდნო. „დავისახელოს ბ-ნმა ყვირილელმა ერთი გამოკვლევა მაინც ამ ხანისა, რომელიც ღირსია „გამოკვლევის“ სახელისა და მაშინ მუხლმოყრილი ბოდიშს მოვიხდით საზოგადოთ მკითხველისა და ბ-ნ ყვირილელის წინაშე“. როგორ „გამოკვლევებზე“ ლაპარაკობს „ცნობის ფურცელი“? თუ ისეთზე, როგორიც, მაგ., არსებობს საფრანგეთში „დიდ რევოლიუციის“ შესახებ,

სადაც ყოველი კითხვის გადაჭრა და აწონ-დაწონვა დამყარებულია ას და ათას სპეციალურ მეცნიერულ გამოკვლევებზე, მაშინ დიხს, ჩვენ არ გვაქვს გამოკვლევული ჩვენი ცხოვრება მეცხრამეტე საუკუნის პირველ ნახევარში მაგრამ მაშინ ჩვენ არც ერთი ისტორიული ხანა, წარსული და აწმყო, გამოკვლევული არ გვექონია, და ნუ თუ ეს აძლევს ნებას იმ მწერლებს, რომლებიც ჩვენი საზოგადოების ხელმძღვანელებათ გამოსულან, გაამართლონ სრული თავის უფიცობა ჩვენს წარსულსა და აწმყოში, გამოაცხადონ, ჩვენ არა გვაქვს ჩვენი აზრი ჩვენი ცხოვრების შესახებო? და თუ ეს ასე არ არის, თუ ანაირ გამოკვლევათა უქონლობა არ აძლევს კიდევ საზოგადოების „ხელმძღვანელებს“ უფიცობის უფლებას, მაშინ ისინი ვერც მეცხრამეტე საუკუნის პირველ ნახევრის უცოდინარობას მოიბოდიშებენ. ჩვენი ქვეყნის წარსულში ბევრი რამ ბნელით არის მოცული—ეს მართალია. მართალია ისიც, რომ ჩვენი ისტორია აწი დაიწერება. მაგრამ დღესაც ჩვენ ხელთ გვაქვს იმდენი მასალა, რომელიც ნებას აძლევს მკვლევარს იქონიოს თავის აზრი ჩვენი ცხოვრების ხასიათზე და მიმდინარეობაზე როგორც დღევანდელ ხანაში, ისე, რასაკვირველია, ჩვენ ახლო წარსულში, მე-18 და განსაკუთრებით მე-19 საუკუნეში. დაფუძნებით „ცნობის ფურცელს“ რამდენიმე გამოკვლევას მეცხრამეტე საუკუნის პირველ ნახევრის შესახებ, რომლებიც ჩვენი ფიქრით დღესაც ამ დანიშნულებას ასრულებენ, მაგრამ ესენიც სამწუხაროთ, „კვალის“ თანამშრომლებს, ფ. მახარაძეს („საქართველოს ეკონომ. განვ. მე-XIX საუკ.“), ნ. ჟორდანიას („ეკონომ. განვით. და ეროვნ.“) და სხვებს ამისთანებს ეკუთვნის, ისე რომ, „ბრესის“ არ იყოს, ესეც ალბათ „ნიჭიერთა დაწერილი პოლიემიკური პამფლეტებია და არა მიუდგომელი გამოკვლევა“. კარგი, ვთქვათ, ეს ასეა. მაგრამ არსებობს თუ არა „ცნობის ფურცლისათვის“ სხვა წყაროები ამ ხანის შესასწავლათ—სახელდობრ: შედარებითი მეთოდით, ე. ი. დაპირდაპირება ჩვენი ქვეყნის ცხოვრების სხვა ქვეყნების ცხოვრებასთან და ჩვენი ქვეყნის ცხოვრების ერთი რომელიმე ხანის ამავე ცხოვრების მეორე ხანასთან. განსაკუთრებით უკანასკნელია ნაყოფიერი. დღევანდელ ჩვენს ცხოვრებას თუ კაცი ღრმით ჩაუკვირდა, ის შეამჩნევს ბევრ წარსულით დანატოვარ ნაშთს, რომელიც ახალი ცხოვრების ვითარებით თანდათან ისპობა. ამ მოვლენებს რომ თვალი გავადევნოთ, ჩვენ გავარჩევთ წარსულში ისეთ რამეს, რაც მას თავისებურ ხასიათს აძლევდა და მასში მომქმედ ძალას წარმოადგენდა. გარდა ამისა, დღეს არსებობს ჩვენში მთელი ისეთი მივარდნილი კუთხეები, როგორც, მაგ., სვანეთი, სადაც თითქმის ხელუხლებლათ დარჩენილა წარსული ცხოვრება და წყობილება. ყველაფერი ეს ხელს უწყობს მკვლევარს ჩვენი წარსულის და განსაკუთრებით ისეთი ახლო ხანის, როგორც მე-XIX საუკუნის პირველი ნახევარია, განსათვალისწინებლათ. არსებობს კიდევ ათასი „ისტორიული მასალა“ სხვადასხვა დროს დაბეჭდილი ქართულ და რუსულ პერიოდულ გამოცემებში, დოკუმენტები, წერილები, ზეპირგადმოცემები და სხვ. „ვარდ-ბუღბუღის“ და სხვა ასეთი ლექსებიც მეტათ საყურადღებოა ამ ხანის შესასწავლათ, თუმცა ამ ისტორიულ მასალას „ცნობის ფურცელი“ დაცინვით იხსენიებს.

ასე და ამრიგათ, მეცხრამეტე საუკუნის პირველი ნახევარი თუმცა სრულათ გამოკვლევული ჯერ არ არის, მაგრამ მის შესასწავლათ დღეს მოიპოვება ჩვენში მრავალი მასალა. შესაძლოა მის შესახებ მკვლევარმა რაიმე გარკვეული აზრი შეამუშავოს და თუ ეს შესაძლოა, მაშასადამე, მწერალისთვის საჯალდებულოც არის. მართალია, „ცნობის ფურცლის“ ბანა-

კიდან არ დაწერილა ამ ხანის შესახებ არა თუ „გამოკვლევება“, „ნიჭიერი პოლიემიკური პამფლეტიც“ კი, მაგრამ ასეც ხომ უმასლობის ბრალი არ არის.

თავის მართლების დროს „ცნობის ფურცელს“ უგონონია, აქ, მგონი, რაღაც ხიფათში გავებიო, და სკდილობს დაიტოვოს რაიმე გამოსავალი. ის ამბობს: „ჩვენ გვექონდა ნათქვამი, სხვათა შორის, რომ მეცხრამეტე საუკუნის პირველი ნახევარი ჯერ გამოურკვეველი და შეუსწავლელია და ამიტომ გადაქრით აზრის გამოთქმა მაშინდელ მოღვაწეობაზე ეხლანდელ პირობებში საეჭვოდ მივიჩნეოთ“. არა, ბატონო, საეჭვოდ კი არ მიიჩნეთ, „ყოვლად შეუძლებლათ“ სცანით („ცნობის ფურცელი“ № 2115). ეს ერთი. მეორე ის, რომ თქვენ ეს თქვენნი უცოდინარობა გამოთქვით არა რაიმე წვრილ, დეტალურ კითხვის შესახებ, არამედ ისეთ კითხვაზე, რომელიც ეპოქის საზოგადო ხასიათს შეეხებოდა: მე ვამბობდი, ალ. ჭავჭავაძის ოპტიმისტიური კილო კლასობრივ პსიხოლოგიით აიხსნება და ეთანხმებოდა მაშინდელ გაბატონებულ წოდების ოპტიმიზმს-თქო. თქვენ კი ამ კითხვის შესახებ გამოაცხადეთ, საკუთარი აზრი არა გვაქვს, რადგანაც ამ დროს არ ვიცნობთო.

ანაირათ, „ცნობის ფურცელს“ ეს უკანასკნელი გასავალიც ეზღუდება და ახლა არა დარჩენია-რა, გარდა იმ დაპირების ასრულებისა, რომელიც მან მოგვცა, თუ „გამოკვლევას“ დაგვისახელებო. დასახელებულ ნაწერებს გამოკვლევათ თუ არ იწამებს, ის წყაროები მაინც ხომ მივუთითეთ, რომლებიც დღეს ნებას აძლევს მკვლევარს გარკვეული აზრი იქონიოს მეცხრამეტე საუკუნის პირველ ნახევარზე და საქმეც ხომ ამაში იყო. მაშ დაიჩოქოს „ცნობის ფურცელმა“ და ბოდიში მოიხადოს „საზოგადოთ მკითხველის და ბ-ნ ყვირილელის წინაშე“.

ახლა ვნახოთ, როგორ იხდის „ცნობის ფურცელი“ ბოდიშს. ის ამბობს: „ორ აზროვნობის თავიდან ასაცილებლათ აუცილებელია, რომ მწერალი მკაფიოდ და გარკვეულად გამოსთქვამდეს თავის აზრს. უამისოდ ისეთ გარემოებას ექნება ადგილი, როგორც ბ-ნ ყვირილელისა და გ. მუხრანსკის ბრალდება არის. სანამ ჩვენ ამ ბრალდებას წამოვაცუნებდით, რამდენჯერმე გადავიკითხეთ ყვირილელის წერილი, სხვადაც (რედაქციის გარეშე პირებსაც) შევეკითხეთ და როცა დავრწმუნდით (ჩვენდა სამწუხაროთ), რომ მარტო ჩვენ არ გავგიგია ვერე მისი წერილი, გაზეთშიაც გამოავცხადეთ. მაგრამ რაკი ეხლა ავტორი პირდაპირ აცხადებს, რომ მას სულ სხვის თქმა უნდოდა და გ. მუხრანსკისთან საერთო არა აქვს. რა, რომ ალ. ჭავჭავაძის წინათ ხალხმაც დაპკარგა „რაღაც“, სიამოვნებით უკან მიგვაქვს ეს ჩვენი ბრალდება, მით მეტის სიამოვნებით, რამდენათაც ეს ბრალდება მძიმეა“.

გაუგებარი ადამიანი რომ „ცნობის ფურცლის“ რედაქციის გარეშეც ბევრია, ეს ისედაც გვეჯერა, აქ კი იმის დამტკიცება იყო საჭირო, რომ ჩვენს წერილში არსებობდა მართლა ის „ორაზროვნობა“, რომელმაც შეცდომაში შეიყვანა რედაქცია და ტყუილი გაზეთშიაც გამოავცხადებინა. „ცნ. ფურც.“ ამას არ შერება, სამაგიეროთ ის ერთ ტყუილს თხოვს მკითხველის თვალში დანაშაულობის შესამსუბუქებლათ: მის სიტყვებიდან გამოდის, თითქო ჩვენ რაღაც ახალი განცხადებით გავგვეფანტოს წინანდელი წერილის ორ აზროვნობა. ნამდვილათ კი ჩვენ მხოლოთ მივეუთითეთ „ცნობის ფურცელს“ იმ ადგილზე, რომელიც სულ სხვა ფერს აძლევდა „ცნობის ფურცელში“ მოყვანილ ციტატას, ვუთხარით, აი, ეს ადგილი წარმოადგენს კითხვას, გარკვეულათ და პირდაპირ წამოყენებულს, რომელზედაც თქვენგან მოყვანილი ადგილი პასუხს აძლევს თქო, თქვენ კი ამოგლიჯეთ ჩემი პასუხი, შე-

თხზეთ თქვენი კითხვა და გამოაცხადეთ—ეს ყვირილელის კითხვა-პასუხიაო. ეს იყო და ეს, არავითარი ახალი განმარტება ჩვენ არ მიგვიცია, რადგანაც არავითარი ორ-აზროვნობა ჩვენს წერილში არ არსებობდა, და თუ „ცნობის ფურცელი“ მაინც ცდილობს ფარულათ ამის გამოთქმას,—ეს იმიტომ, რომ მას სურს ბოდიშობის დროსაც შეიმსუბუქოს დანაშაული.

ასეთია „ცნობის ფურცლის“ ბოდიშობა. ახლა ვნახოთ, როგორ გაურბის ის „სახიფათო კითხვებს“.

„ცნობის ფურცელი“ წინა წერილში ამბობდა, ბ-ნ ყვირილელს ვერ გამოუტყვევია ის კითხვა, თუ როგორ ესმოდა და ესმის ჩვენს მოღვაწეთა ძველ თაობას მამულიშვილობაო. ჩვენ ამაზე ვუპასუხეთ, ისტორიულ ლიტერატურულ კითხვას კი არ ვიკვლევდით, საზოგადოებრივ მოძრაობას ვახსიანებდით-თქო, ამიტომაც უყურადღებოთ დავტოვეთ ძველ თაობის მოღვაწეობა პირველ ხანებში, როდესაც ის პროგრესიული იყო და არავითარ საზოგადოებრივ მოძრაობას სათავეში არ უდგა. ეს რომ ისტორიულ ლიტერატურულ გამოკვლევაში გვექნა, მიუტევებელ ცოდვით ჩაგვეთვლებოდა, რადგანაც მაშინ წმინდა ლიტერატურულ მოძრაობას ისეთივე მნიშვნელობა ექნებოდა, როგორც საზოგადოებრივ ნიადაგზე დამყარებულს-თქო, მაგრამ ჩვენ წერილში კი უნდა პირველი, პროგრესიული ხანა ამ მოღვაწეობის გამოგვეშვა და მხოლოდ მეორე, როგორც საზოგადოებრივ მოძრაობის გამომხატველი, აგველო. აი, ეს მნიშვნელობა ჰქონდა ჩვენგან აკაკის რომანტიკოსობის აღნიშვნას და „ივერიის“ მიმართულებაზე მითითებას-თქო. აქ „ცნობის ფურცელს“ ოთხში ერთი უნდა ექნა. ან დამტკიცებინა ის, რომ ჩვენ ვიკვლევდით არა საზოგადოებრივ მოძრაობას, არამედ ლიტერატურულს; ან ის, რომ პირველი ხანაც ამ თაობის მოღვაწეობის საზოგადოებრივ საფუძველზე იყო დამყარებული; ან ის, რომ არც მეორე ხანა იყო გამომხატველი საზოგადოებრივ კონსერვატიულ მოძრაობის;—ერთი სიტყვით, უნდა დაერღვია ის, რაც „პრესაშია“ დასაბუთებული. და თუ ვერც ერთს ამას ვერ შესძლებდა, მაშინ აქაც თავი შემცდარათ უნდა ეცნო და ბოდიში მოეხადა.

არაფერს ამას „ცნობის ფურცელი“ არ შერება. ის ამბობს: „ერთი ეს გვითხარით, ბ-ნო ყვირილელი, ვინ არის ამ საზოგადოებრივ მოძრაობის და მიმართულების გამომთქმელ-გამომხატველი, თუ არ იგივე ლიტერატურული გუნდი? საიდან გაცნო თვითონ ბ-ნი ყვირილელი (თუ მართლა გაცნო) ამ მიმართულებას, მამების „მამულიშვილობას“. დიახ, ამ საზოგადოებრივ მოძრაობის და მიმართულების გამომხატველებათ გახდენ დასახელებული სამოციან წლების მოღვაწენი და როგორც ასეთები, ნახსენებიც იყვენ ჩვენ წერილში, მაგრამ თქვენ ხომ იმას გვეუბნებოდით, რატომ პირველი ხანაც მათი მოღვაწეობის არ დააფასეთო. იმიტომ რომ მაშინდელი მათი პროგრესიული მიმართულება არ ხატავდა საზოგადოებრივ მოძრაობას. აი, კითხვა ასეა დასმული და რათ უხვევთ მას გვერდს, რათ იმეორებთ ჩვენგან ნათქვამს და თქვენი ნათქვამის დამტკიცებას კი არ ცდილობთ?

მაგრამ ყველაზე უფრო აშკარათ და სასაცილოთ „სახიფათო კითხვისგან“ გაქცევა თავს იჩენს „ცნ. ფურცლის“ წერილის Post Scriptum-ში, სადაც რედაქცია ეხება ჩვენს აზრს, „სამოციან წლების“ დასახელებულმა მოღვაწეებმა წინანდელ დროშას ზურგი შეაქციეს-თქო. „ჯერ ერთი ის,—ამბობს რედაქცია,—რომ ავტორი ასეთს თავის აზრს ამყარებს მხოლოდ ნ. ჟორდანიას „პრესაზე“, რომელიც ნიჭიერათ დაწერილი პოლემიკური პამფლეტია და არა მიუღღმელო გამოკვლევა და კრიტიკა ჩვენის პრესისა; მეორე, ნ. ჟორდანიაც რომ მართალი იყოს და ერთსა ან ორ პირს ელაღატოს წინანდელ

დროშისათვის, ეს არ ამტკიცებს ჩვენ „მამების“ ტრფიალობას თავად-აზნაურულ უპირატესობისადმი“. „ჯერ ერთი“ ის,—რომ თუ ნოე ჟორდანიას მართალია, მაშინ „ცნობის ფურცელი“ მტყუანი ყოფილა, რადგანაც სწორეთ იმ მოღვაწეებზე მღებზედაც „ცნობის ფურცელმა“ თქვა, ყოველთვის წინა-აღმდეგი იყვენ თავად-აზნაურობის უპირატესობრივ მდგომარეობისა, ნოე ჟორდანიას ამბობს, ზურგი შეაქციეს წინანდელ დროშასო. მე კი, ათასჯერ ვიმეორებ, „მამების“ სახელით საზოგადოებრივ ჯგუფს ვიხსენიებდი და ამ მოღვაწეებს კი მხოლოდ იმდენათ ვეხებოდი, რამდენათაც ამ საზოგადოებრივ ჯგუფის მიმართულებას მიემხრენ.

„მეორე“ ის, რომ თუ ნ. ჟორდანიას თავის „პრესა“-ში მართალი არ არის, ამას დამტკიცება ეჭირვება და სწორეთ ამ დამტკიცებას გაურბინართ თქვენ.

ამით ვათავებთ „ცნობის ფურც.“ ლაპარაკს. ახლა მკითხველს მივმართავთ. ჩვენ დავინახეთ, რომ ქართულ რედაქციას წარმოდგენაც არ აქვს ჩვენი ცხოვრების ისეთ ხანაზე, ურომლისათაც დღევანდელი ჩვენი ცხოვრების შეგნება ყოველათ შეუძლებელია; ის პირდაპირ აცხადებს, არა თუ მთელი წარსულის შესახებ, არამედ ამ ახლო ხანას შესახებაც ჩემი გარკვეული აზრი არა მაქვსო. ასეთია „ცნობის ფურცლის“ ავლადიდება. და განა გასაკვირელია ამას შემდეგ, რომ ის ვერც ერთ პირდაპირ წამოყენებულ კითხვაზე პასუხის მიცემას ვერ ახერხებს და სცდილობს გვერდი აუაროს? ეს დამართნია მას არა ერთხელ წინეთ (გავიხსენოთ ჭიათურის ისტორია), ეს დაემართა დღესაც და იმედია, აწიც ეს ბედი ეწვევა.

ჩვენ ახლა ვკითხვით მკითხველს, როგორ ფიქრობს, აქვს თუ არა უფლება საზოგადოების „ხელმძღვანელათ“ გამოვიდნენ ამ,—კ. მამაცაშვილის სიტყვის არ იყოს,—„თქვა და გაიქცა“-მწერლებს? აქვს თუ არა უფლება ასეთ მწერლებს კალამი ხელში დაიკაფონ?

ყვირილელი.

მინაურის მიძინილება.

ყველაფერს ეშველა, ყოველი საქმე გადაწყდა, მარა ქუთაისის ნოქრების უქმედლებით გათავისუფლებას კი არა ეშველა რა. რამდენი ხანია ქალაქის მამები მზრუნველობით გულმოდგინეთ ისმენენ მათ თხოვნას, არჩევენ, კამათობენ, ერთხელ ისეთი ლიბერალობაც კი გამოიჩინეს, რომ ნოქრებიც ადამიანებათ იცენეს, ისეთ ადამიანებათ, რომელთაც, როგორც ყველა სხვა მშრომელს. ნ დღის განუწყვეტელი შრომის შემდეგ ეკუთვნის ერთი დღით დასვენება და რომ გარდა ლუქმა პურისათვის ზრუნვისა მათ, როგორც ადამიანებს, ესაქიროებათ აგრეთვე ზნეობრივ-გონებრივი განვითარება, რისთვისაც, რასაკვირველია, თავისუფალი დროა საჭირო. დიახ, გადაწყვიტეს, რომ ერთი დღით ნოქრების შესვენება სრულ გაკოტრებას და გადატაცებას არ უქადის ჩვენ მრეწველობას, მარა (ჩვენში ყველაფერს ოხერი მარა დაყვება) მათი გადაწყვეტილება ისეთივე დღენაკლული გამოდგა, როგორც ყოველი სხვა მათი საქმენი სამოღვაწონი. მთავრობამ კანონის პარდაპირი აზრის დარღვევით დაინახა კვირა-უქმეობით შუადღემდის სავაჭრო დუქნების გაღება (მამების გადაწყვეტილებით დუქნები უნდა ღია ყოფილიყვენ დღის 8—9 საათამდე), მაშასადამე, ლოლიკა და სალი აზროვნობა მოათხოვდა ნაშუადღევს დაედგინათ ერთი საათის მუშაობა და ამნაირათ კანონიც დაეკმაყოფილებინათ და ნოქრებიც

დაესვენებინათ... მამებმა კი სულ სხვაგვარათ გამოიყენეს მთავრობის დაშლა. მათ მაშინვე გამართეს განგაში, ვიღუბებით, კანონს ჩვენი ხსნა ნდომებია, მრეწველობის აღორძინება, ჩვენ კი მას გვერდს ვუვლიდით, სამშობლოს განსაცდელში ვაგდებდით და ისევ ძველი წესის შემოღება დაუდგენიათ 14 აპრილის კრებაზე. ამნაირათ მათ ლიბერალობაც გამოიჩინეს, თავის ჯიბის ინტერესები კიდევ უფრო დაიცვეს. ესეც ქალაქზე ზრუნვაა ალბათ.

* *

ისე როგორც ქალაქზე ზრუნვა ეთქმის, მაგ., დუშეთის ქ. თვითმართველობის მოქმედებას. ეს საბჭოც თურვით თავამოდებით ემსახურება ქალაქის ინტერესებს და ქალაქის ათასგვარ საქიროებას იმდენათ მიუზიღნია მისი ყურადღება, რომ ქალაქის ბიბლიოთეკა სრულებით დავიწყებია. წინეთ გამგეობიდან ამ უკანასკნელს 100 მან. სუბსიდიის ეძლეოდა, რითაც ბიბლიოთეკა იძენდა ჟურნალ-გაზეთებს. წელს კი საბჭოს ჟურნალ-გაზეთების კითხვა ზედ მეტ ხილათ უცვნია, „роскошь“-ათ ჩაუთვლია და ბიბლიოთეკისათვის სუბსიდიის მოცემაზე უარი უთქვამს. ამნაირათ ქალაქის თვითმართველობას საქიროთ არ უცვნია ქალაქის კულტურულ ზრდასა, მის ზნეობრივ-გონებრივ განვითარებაზე ეზრუნა. იქნება მისთვის უფრო ხელსაყრელიც იყოს მცხოვრებლების უვიცობაში დატოვება. ჩვენში ხომ ასე უფროხიან შეგნებულ გონებას და ფხიზელ კრიტიკას!

* *

ხოლო რა შედეგი შეიძლება მოყვეს ხალხის უვიცობას, მის გაუნათლებლობას, ამას შემდეგი მაგალითი დაგვანახვებს, რომელიც ალექსანდროპოლის მაზრაში მომხდარა. სოფელ ბაადურში მცხოვრებ ვიღაც ასლამაზოვს ეკლესიის კარებთან დაუკლავს თავისი 7 თვის ვაჟი და განუცხადებია, რომ ავთმყოფობის დროს იოანე ნათლის მცემელი გამოამეცხადა, ღმერთთან წამიყვანა, და მითხრა, რომ ვაჟიშვილი გეყოლება და 7 თვის შემდეგ მე შემომწირეო. აი რა ზომამდე შეუძლია მივიდეს კაცის გაუნათლებლობას, გონების და აზრის დაბნელებას. მასში ადვილათ იბუღებს ყოველგვარი ცრუმორწმუნეობა. ადამიანი ქმნის თავის ფანტაზიით რაღაც ოცნებებს და შემდეგ თვითონვე მონათ ხდება მისგანვე შექმნილ ფანტაზიის ნაყოფისა და თავისსავე ოცნებას მსხვერულათ სწირავს თავის შვილს. ხედავ ადამიანის ასეთ გონებრივ სიბრმავეს, სულიერ დაბნელებას, თვალწინ გიდგება გასისხლიანებული უმანკო მსხვერპლი ამ სიბნელებისა და უნებლიეთ გულის სიღრმიდან ამოიძახებ: სინათლე, მეტი, მეტი სინათლე, ამ წყვდიადი ბნელით მოცულ ცხოვრებაში!

* *

ამაზე არა ნაკლები დრამა, ზოგი მხრით კიდევ უარესი კიშინევში დატრიალებულა. გაზეთები გადმოგვცემენ, რომ აღდგომის დღესასწაულებზე გამხეცებული ბრბო დარეგია ებრაელებს და სულ მუსრი გაუვლია ამ უდანაშაულო ხალხისათვის. რამ ააღელვა ეს ხალხი? რამ გამოიწვია ასეთი საზიზღარი მოქმედება? როგორც იგივე გაზეთები გვატყობინებენ, ამის მიზეზათ ზოგიერთი ცრუ პატრიოტ გაზეთების მოქმედება უნდა ჩაითვალოს. ერთი ერის დამცირება და გათახსირება, სრულიადაც არ ნიშნავს მეორის ამადლება-გასპეტაკებას, ერთი ერის მოსპობა კიდევ არ ნიშნავს მეორის ბედნიერებას. ასე მსჯელობს სალი და მიუდგომელი გონება, მარა სულ სხვაგვარათ აზროვნობენ პატრიოტული გაზეთები. მათი

შეხედულობით, ერთი ერის მეორეზე მისევა, ჩაგრული და დაბნელებული ერისთვის ტანჯვა-წვალების მიყენება სამშობლოს დაცვას უდრის, მისი აყვავებისთვის უკუაღივლებს. და ასეთი გაზეთები არსებობენ ჩვენშიც. ასეთები არიან რუსეთშიც. აი ერთ ნაწილს ასეთ გაზეთებისას მიზნათ აუღია ებრაელების დამცირება. რა ქორი გინდა მათ წინააღმდეგ არ ავრცელებდეს ეს გაზეთები ვითომ ებრაელები ქრისტიანების სისხლის მსმელი იყონ, მათი ბედნიერების მომსპობი. არ მოიპოვება ისეთი ცილის წამება, რომელსაც ისინი უარყოფდენ მათ დასამცირებლათ. და აი ასეთ მოქმედებას შედეგათ მოყვება ერთა შორის შუღლი და მტრობა, ქიშპობა და სიძულვილი, რომელიც ხშირათ ასეთ ტრაგიკულ ფორმას იღებს. უფრო სავალალო ის არის, რომ ასეთ მოქმედებას პატრიოტობის სახელით ნათვლენ, მამულიშვილობის ქერქში ხვევენ. ნეტავი რას იტყვიან ჩვენი „მამულიშვილები“, რომელნიც ერთა შორის განხეთქილებას თესვენ და ამით ფიქრობენ სამშობლოს აყვავებას?

სხვადასხვა ამბები.

ბალახანიდან „ნოვ. ობ.“-ს დებეშითატყობინებენ, რომ ზეინკლებმა მანთაშევის ქარხნის ინჟინერი ქალანთაროვი მოკლესო. მკვლელი უგუბყრიათ.

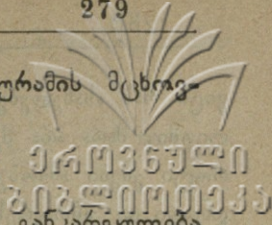
თბილისის საურთიერთო კრედიტის საზოგადოებამ წლებიდან მოგებიდან სწავლა-განათლების საქმისათვის გადასდო 3976 მან. 10 კაპ. ეს ფული მთავარ-მართებელს გადაეცემა.

კავკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველს, როგორც „ნოვ. ობ.“-ს შეუტყვია, ნება დაურთავს ყველა საშუალო სასწავლებელში გაიმართოს ხოლმე საუბრები მასწავლებელთა და ბავშვების მშობელთა შორის.

17 აპრილს ახალციხეში საკმაოთ ძლიერი მიწის ძვრა ყოფილა. მიწა იძრა ნაშუალამევის 3 საათზე.

თბილისში მცხოვრები ებრაელები შემოწირულებებს აგროვებენ იმ ებრაელთა დასახმარებლათ, რომელნიც დაზარალდენ კიშინევში ამას წინეთ მომხდარ უწყსოებათა დროს.

თბილისის მასწავლებელ და აღმზრდელ ქალთა საზოგადოების წლიური კრება 4 მაისისათვის გადაიდო. როგორც საზოგადოების ანგარიშიდან ჩანს, საზოგადოებას წინეთ ყოლია 383 წევრი, ახლა კი 206 წევრი ყავს. გამგეობას საანგარიშო წელს 113 მთხოვნელისაგან 37 მთხოვნელის სურვილი დაუკმაყოფილებია და ადგილი უშოვნია. სამკითხველოსათვის შეუძენიათ 299 მანათის წიგნი. სამკითხველოთი უსარგებლნია წლის განმავლობაში 276 წევრს, გაუტანიათ წიგნები 5551-ჯერ, სესხი გაუციათ საანგარიშო წელს 7 წევრზე სულ 240 მანათი; შემწეობა გაუციათ 230 მან.; თავშესაფარ ოთახით უსარგებლნიათ 15 წევრს. მოხუც და დაუძღვრებულ ქალთა თავშესაფარის ასაშენებელ ფონდის

გასაძლიერებლათ შემოსულა 1343 მ. ამ ქვათ საზოგადოებას აქვს 6390 მან. 83 კაპ. საზოგადოების უკოლაში ყოფილა 26 მოსწავლე. სხვადასხვა წყაროებიდან საზოგადოებას შემოსულია საანგარიშო წელს 3545 მან. 27 კაპ., ხოლო დაუხარჯნია 2299 მან. 33 კაპ.

„ბაკინ. იზგ.“-ში ვკითხულობთ: „კავკასიის მართვა-გამგეობის დებულებათა მე-14 და 35 მუხლების ძალით, შტაბს-კაპიტანი ლისოვსკი, ქუთაისის პოლიციებისტერი, პასუხის გებაში მიეცა იმ დანაშაულობისათვის, რომელიც აღნიშნულია სასჯელთა დებულების მე-338, 347 და 400 მუხლებში, ე. ი. თავის უფლების გადაჭარბებისათვის. უფლების გადაჭარბება გამოიხატა იმაში, რომ ლისოვსკიმ შეურაცხყოფა მიიყენა მოქმედებით დაპატიმრებულ მესხს და უზრდელ სიტყვებით ქუთაისის საპრობილეს უფროსს ბ-ნ მაჰმუდ-ბეგოვს“.

ინჟინერ ქალანთაროვის მოკვლის შესახებ იგივე გაზეთი წერს: „ქალანთაროვი მსახურებდა მანთაშევის ქარხანაში. 21 აპრილს კანტორის ეზოში ქალანთაროვთან მივიდნენ ორი დღის წინეთ დათხოვნილი ზეინკალის შეგირდები, 17—18 წლისანი, შუშელი შახნაზარ შახნაზაროვი და ყაზახელი ზახაროვი და დაუყვირეს: „შენ წავგართვი ლუკმა-პური, ჩვენ სამაგიეროთ სიცოცხლეს გამოგასაღებთო“. ამ სიტყვებთან ერთად ოთხჯერ გაისროლეს რევოლვერი და ქალანთაროვი მუცელში დაჭრეს; შემდეგ მივარდნენ და ხანჯლით ყელი და მუცელი გაუჭრეს. ქალანთაროვის ყვირილზე მოვარდნილი დარაჯიც დაჭრეს; მერე მკვლელნი პოლიციაში წავიდნენ, სადაც დაპატიმრეს კიდევ. ქალანთაროვის მოკვლა ამ რამდენიმე წლის წინათაც განიზრახა ერთმა ზეინკალმა, რომელიც ქალანთაროვს დაეთხოვა მაშინ ამ ზეინკალმა თავში დაჭრა მსუბუქით“.

„ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ გამგეობამ სთხოვა გუბერნატორს ნებართვა საზოგადოების სასარგებლოთ თავად-აზნაურთა ქარვასლის ბაღში სვირნობის გამართვისა ლოტარია-აღფერითურთ. როგორც გავიგეთ გუბერნატორს ლოტარიის გამართვის ნება არ მიუცია. გაიმართება მარტო სვირნობა და ბაზარი.

მთავრობას განუზრახავს საქარხნო პოლიციის რეორგანიზაცია და ამ მიზნისთვის პოლიციის დებარტამენტმა რუსეთის ზოგიერთ გუბერნატორებს მოსთხოვა ცნობები ქარხნებისა და მუშების შესახებ. ახლა ასეთი ცნობები თბილისიდანაც მოუთხოვია უნდა შეატყობინონ რიცხვი ქარხნებისა და მუშებისა, შემოსავალი და წმინდა მოგება თვითეულ ქარხნისა და სხვ.

გაზეთ „ბაქოში“ ვკითხულობთ: „ჩვენი მუღმივი თანამშრომლები გ. ე. სტარცევი (Vox) და ა. ი. მათიუშინსკი (მონგოლ, ფანტომ) იძულებული არიან დასტოვონ ბაქო, მარა ამით მათი თანამშრომლობა ჩვენ გაზეთში ღიანიც არ შეწყდება“.

პირუტყვთა მფარველ საზოგადოების გამგეობის ერთი წევრი წავიდა სურამს პლანის ასაღებათ და მოსახაზავთ იმ

ადგილისა, რომელიც შესწირა ამას წინეთ სურამის მცხარებელმა მურვანიშვილმა.

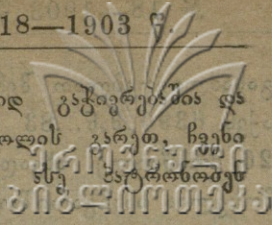
„მიერ კავკასიის რკინის გზის უფროსმა განკარგულება მოახდინა, რომ რკინის გზის ყველა უფროს მოხელეებმა მალ-მალე გამოკითხონ მუშებს, უსწორდებიან თავ-თავის დროზე ნარდათ მუშაობის ამღებნი და იჯარაღარნი თუ არა“.

საერო განათლების სამინისტრომ დეპეშით აცნობა კავკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველს, რომ სწავლა ვაჟთა გიმნაზიების 1—7 კლასებსა და რეალურ სასწავლებლის 1—5 კლასებში 20 მაისზე აღრე არ უნდა გათავდესო. დასამთავრებელი ეგზამენები უნდა დაიწყოს პირველ მაისიდან.

კორესპონდენციები.

ბ. ბათომი. 14 აპრილის სხდომასე ბათუმის ქაჯაქის საბჭომ დაადგინა: გაისხნას ქაჯაქის საჯათმეოფოში პირველ სექტემბრიდან კიდევ სამოცი საწოლი, ე. ი. როგორც განზრახული იყო, დაასდეს საჯათმეოფო 120 საწოლით, რომლის შესახასთ გადასდევს უოველ წლიურათ 46.426 მან. 50 კაპ. უოველი ეგნებუელი ბათუმელი სისარუდით შეეკება საბჭოს დადგენილებას. როგორც ვიცით, გასულ წლის ოქტომბრიდან გასხნა ქაჯაქმა ეს საჯათმეოფო 60 საწოლით. დღიდან დაასსების აუარებელი აჯათმეოფები მიასწდა საჯათმეოფოს და უაჯაგობის კამო ბეგრი მათგანი იძულებული იუგენ უკან დაბრუნებუელიუგენ და თუმცა და ოფიციალურათ სამოცი საწოლით გაისხნა, მარა ამ რიცხვზე არასდეს არ დასუდა; საშუალო რიცხვი 85 იყო და სშირათ ასი და მეტი. ამნაირათ თუმცა ქაჯაქმა დდეს 120 საწოლი დაასს, მარა მოსალოდნელია, რომ აჯათმეოფთა რიცხვი ამ რიცხვზე არ გაჩერდეს მეტადრე ზამთრობით. ბათუმი ბოლოზია (პერტი) და ამიტომ მრავალი უსაქმით დარჩენილი ხაღსი ეტანება მას მეტადრე რუსეთიდან. რასაკვირელია, უსმელ-უჭმელი და უბინაო ხაღსი უფრო ადვილათ ხდება აჯათ დასეც არის: 95% აჯათმეოფებისა მუშა ხაღსისაგან შედგება. ამისთანა დაწესებულების მარტო დაასსება რადი კმარა, მას უნდა მოფაა, პატრონობა თვალ-უურის გდება, რომ საქმე ვეროფანათ წარმოებდეს; და ამისათვის უნდა იზრუნოს ქაჯაქის კამეკობამ. ვერ ვიტყვით, რომ დღემდის ვეროფანათ უოფიდიუფს მოწობილი ეს საჯათმეოფო. ამის დასამტკიცებელი საბუთი მრავალი გვაქვს ხელთ, მარა უგელა რომ მოფოვადოთ არც დრო და არც ადგილი ნებას არ გვაძლევს. მიუთითებთ მხლოთ ზოგიერთებსე. მაგ., 1) ამოღენს საჯათმეოფოს არ უავს სპეციალისტი ტერაპეუტი (შინაგანი სნუელობის ექიმი); ექიმ ქაჯს; რომელიც აკუშერობისა და დელათა სნუელების სპეციალისტია, აბარია აგრეთვე შინაგან სნუელებათა აჯათმეოფები. რასაკვირელია, მან ეს სავანი არ იცის, როგორც რიგია, და მაშასადამე აჯათმეოფებსაც აკლიათ ექიმობა. მათ უფრო საჭიროა ამნაირი სპეციალისტის ეოფა, რომ, როგორც ვიცით, ბათუმი ბუდეა ციებ-ცხელების (მალა-რის), ამიტომაც არის, რომ 2/3 საწოლი მთელი აჯათმეოფებისა შინაგან სნუელებათ უჭირავთ. დავასბუთოთ ჩვენი სიტყვები ციფრებით; პირველ იანვრიდან დღემდის საჯათმეოფოში წოლილა 600 აჯათმეოფი, მათ რიცხვში 400-დე შინაგანი სნუელებით უოფილან აჯათ. უკეთუ ქაჯაქი არ შეუშინდა ამდენ ხარჯს, ნურც რ-სამ ათას მანათს დაიშურებს ამ კეთილ საქმისთვის.

2) აკერ შეიდი თვე სრულდება, რაც საჯათმეოფო გასხნეს, და როგორც ნამდვილ წყაროდან გადმოგვეცეს, არ უოფილა არც ერთი მავალით, რომ ექიმებს კონსილიუმი მოქსდინოსთ. მიხედათ არ

ვიცი რას ასახელებენ, შეიძლება შეგნიერებამ უკვე უარყო კანსი-
ლიუმი, მარა არა მგონი. აქ რაღაც სხვა მიზეზი უნდა იყოს. ბო-
რტვი ენები ამბობენ, რომ ექიმებს შორის უდიდესი არის ჩამოვარ-
დნილი და უმთავრესი მიზეზი ეს არისა, მარა ეს როგორ დაგიფიქ-
როთ! აქ ავთომეოფები რა შუაში არიან, რომ უდანამუდგომი იტყვი-
ტებიან, თუ ეს მართალია. ერთი სიტყვით, ვერ არის ექიმობის სა-
ქმე დაუენებელი ისე, როგორც რიგია, ამიტომ საჭიროა გამკვობამ
დაავალს ექიმებს უფრო გულმოდგინეთ მოეხერხან თავიანთ ვაღდე-
ბულებას, ხშირათ მახდინონ ხელმე კანსილიუმი და მეტი ურად-
ღება მიაქციონ მძიმე ავთომეოფებს; თორემ ორი-სამი დღით ავთომ-
ეოფების უზატრნობთ დატოვება ვერათყერი ექიმობას მკ., ექიმი
ქალი კაცანი ხშირათ დადის თურმე ქუთაისში, ისე რომ თავის მკი-
ურათ არავის არ ტოვებს. ავადმეოფები კი იხრებთან და იხრებთან
უზატრნობთ. აი ექიმობაც ასეთი უნდა!

თუ როგორი ადმინისტრატორი მოიწვია ქალაქმა ხსენებულ
სავთომეოფში, მკითხველებმა ჩემზე უკეთ იციან და მე ამის შესა-
ხებ არას ვიტყვი. ვიტყვი მხოლოდ, რომ უმჯობესი კი იქნება სა-
ვთომეოფის მართვა-გამგეობას უფრო გამომდელი ზირს ჩაანარბედეს
გამგეობა და ამით თავიდან აიცილებდეს იმ უსიამოვნებებს, რომლე-
ბიც ფინკელშტეინის გამო შეხვდა მას. როგორც გამომდელია
დაგვანახვა ბ-ნი ფინკელშტეინი არ შეეფერება იმ თანამდებობას,
რომელიც მას აბრია, უკეთესი გამგეობას რაიმე მოსახრების გამო
უხერხულათ მიანია მისი უადვილთ დატოვება, იმ შემთხვევაში
დასტოვოს ის ქირურგის თანამდებობაზე. ხელა გამკეთ კი სხვა
უფრო შესაფერი მოიწვიოს. თორემ დღეს რომ ამბები ხდება სა-
ვთომეოფში მისი მიფურჩხება უფლად შეუძლებელია.

მეორე კითხვა, რომელიც ამავე სადამს კარჩიეს „კურნალს“
შეეხებოდა. ეს კითხვა აკერ თითქმის ორი წელიწადია, რაც საბჭო-
ში შეიტანეს, აი რა მოსახრებით: წვიმიან დღეებში ბუფარში
ვერ ვისეირნეთ, იმიტომ აუცილებლათ საჭიროა ისეთი შენობის აკე-
ბა, სადაც წვიმიან დღეებში შეიძლება გვექნება დრო გავატაროთ ბან-
ქისა და ბილიარდის თამაშით და, თუ არ დაგვეზარა, გაზეთის, კით-
ხვითაც და დროგამოშვებით კონცერტ-წარმოდგენებითაც, თორემ
მოგვწეინდა ამაღნი ტუფილა უფთხა; ერთათერთი კლუბი გვექნდა
და ისიც ცეცხლმა იმსხვერპლა. ეხლა არ ვიცით სად და რით
გავერთოთ და უსაქმობის გამო რომ გვეიდან არ შევიშალოთ, საჭი-
როა „კურნალი“, სთქვეს და ასრულეს კიდევაც! მარა ენუქას ან-
დერძის არ იყოს, რით გინდათ აშენოთ ეს რაღაც „კურნალი“—
თუ რაღაც დოხანა, ფულზე შეწავლათ ვართო, მახსენა მტირალის
ხმით გამგეობამ, რომელიც თითონაც შეტრფოდა ამ „კურნალს“.
როგორ, ფულის მეტი რა გვაქვს, დავაგირათო ქალაქი ბანკში და
ფული არ იქნება, მიუგეს ქალაქის მამებმა (ანუ, უკეთ რომ ვთქვამთ,
მამინაცვლებმა) და ამ გენიოსური ადმინინით გააღეს გამგეობა.

იფიქრა გამგეობამ, ეს აზრი ჩვენ რატომ არ მოგვივიდა თავშიო.
დავაგირათო!, დასძახეს ერთხმით და გადაწვიტეს. მარა ნუ იტყვით,
თურმე როცა ეს დაადგინეს, ხმოსნების საკმაო რიცხვი არ დასწრე-
ბია და ამიტომ ეს კითხვა ხელახლა დაურუნა გუბერნატორმა საბჭოს
და აი 14 აპრილსაც ხელახლა ამოყო თავი „კურნალმა“ ბათუმის
საბჭოში და ბევრი უხმო ხმოსნები ახმაურა. თურმე ტუფილა უბრა-
ლოთ სწამებდენ ბათუმის ხმოსნებს მუხუბობაო. სრულიადაც არა.
„დავაგირათო რაც რამ გვაბადა და ეს საქმე სისრულეში მოვიყვა-
ნოთ“, დასძახეს ხმოსნებმა. ქალაქის თავიც თავგამოდებით იცავდა
ამ კითხვას და უფლად დონეს ხმარობდა ვინმეს წინააღმდეგობა არ
განეცხადებინა. ამხარათ დაადგინეს დაგირავდეს ქალაქის უძრავი მ-
შული 55 ათას მანეთით და ამით აშენდეს „კურნალი“, ხელა
გვემის შესადგენათ გადასდეს 550 მანეთი. უკეთეს სკოლაზე ან
სხვა სახალხო დაწესებულებაზე ჩამოვარდა ლაზარაკი, მამინვე დასძა-
ხებენ, სახსარი არ გვაქვსო, „კურნალისთვის“ 55 ათასი მანეთი კი
აქვთ, და თუ არა აქვთ ჰერანგს ავირავებენ ბანკში, მაშინ როცა

„კანის“ უქმნობის გამო დარბი ხალხი დიდ გატყობის და
უსკოლობის გამო მრავალი ბავშვები რჩებიან სკოლის გარეთ, ჩვენ
მამები „კურნალისთვის“ იმტყრევენ თავს. აი ესა დასტოვებოთ
ჩვენ ქალაქს ჩვენი მამები.

კასიო.

ბაძო. „ახ, დემეტო ჩემო, სულ ძილი, ძილი, რას გვე-
ღირსება ჩვენ გადვიძება?“ სწორეთ ჩვენ, ბაქოელ რკინის გზის მსა-
ხურ ქართველებზე არის გამომჭრილი ეს სიტყვები. იმ დროს რო-
დესაც სხვაგან უკვე ასე თუ ისე გამომდებებუდნი არიან და მართა-
ვენ კიდევ სხვადასხვა სახალხო კითხვებს და წარმოდგენებს, ჩვენ, აქა-
ური ქართველები, ცხფრებისაგან გათასირებუდნი და გადმოკარგულ-
ნი გზებითი საზრდოს მოკლებულნი ვართ. ფაქტი, ეს უსაჭიროა-
სი სულიერი საზრდო, სადაც ადამიანი ესტეტიურათ სტკება და
წუთიერათ მიანც ივიწეებს დღიურ ჭირავანამს, სახატრელი განდა
ჩვენთვის.

აქური რკინისგზის დებოს სახელმწიფოსთან ეგრედ წოდებულ
„вагонный сарай“-ში არის მშენიერათ მოწყობილი სტება,
სადაც დროგამოშვებით კიდევ იმართება რუსული წარმოდგენები,
სადამოები და კონცერტები. ამ ორი წლის წინათ, როდესაც ამავე
თეატრში იმართებოდა ხელმე ქართული წარმოდგენები, დამსწრე სა-
ზოგადოება ცაცილებით მეტი ესწრებოდა ვიდრე რუსულზე. თვით
მამინდელი დებოს უფროსიც თავის მხრივ ხელსუწყოდა ქართული
წარმოდგენის გამართვას. მას შემდეგ დღევანდლადის აქ ქართული
წარმოდგენა ადარავის უნახავს. ახლაც როგორმე მოხერხდებოდა
კიდევ, მაგრამ უფლად მეცადინება ამოდ რჩება უქალბის გამო.
სწორედ საკვირველი მოვლენაა, ჩემო მკითხველო, რომ ამოდენა ქარ-
თველობაში ერთი-ორო ქალი არ მიაბეჭებოდეს. მკონია დრო არის
აქურმა ქალებმა შეიგნონ, რომ ასეთი უსაქმურობა და კარნაქტილო-
ბა არ არის კარგი.

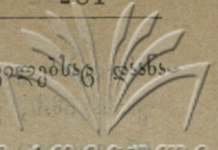
ნიკო ბერეჟიანი.

ს. წირაძალი (შორაზნის მარა). ბ-ნო რედაქტორო,
გთხოვთ თქვენი გაზეთის საშუალებით გამოაცხადოთ რომ „კვალის“
№ 20-ში 1901 წ. დაბეჭდილი კორესპონდენცია მსეგდონით:
„შეკვებაში მომუშავე“ მე არ მეკუთვნის *) ამ წარსულმა ამბავმა ახ-
ლა კიდევ იჩინა თავი და რადგან სრულებით ვეთანხმები მეც ზემოხ-
სენებელი წერილის ავტორს, რადგამ დღემდის თავ. მანამდეს არ
ჩაუბარებია საზოგადოებისთვის ანგარიში, ამიტომ ვთხოვთ ან გაზე-
თის საშუალებით ან სოფლის ურდობაზე მოგვეცეს მასხუნი შემდეგ
კითხვებზე: 1) რამდენი გვერტებოდა ანგარიშით ძველი კომიტეტი-
საგან? 2) რამდენი გადავიდა ახლების ხელში ამ საში-ოთხი თვის
წინათ ფულათ ან ვექსილებით? 3) ვისზე რას დარჩომილი, სად ინა-
ხება ფული. საქმის გამორკვევა კარგია თვით მანამდისთვისაც, რად-
გან საზოგადოებაში ცუდი ხმა დადის.

ზაქარია გურული

ჩიბათი (გურია). ჩიბათი ერთ მოზრდილ სოფლათ ითვლება
გურიაში. მცხოვრებლები ჩიბათში რიცხვით ცოტანი არ არიან. რაც
შეეხება აქური მცხოვრებლების სიმდიდრე-სიღარიბეს, ისინი (მცხოვ-
რებნი) გურიის სხვა სოფლების მცხოვრებლებისაგან დიდათ არ გა-
ნიჩხვიან. ჩიბათს აკრავს რიონის მდინარისკენ კარგი სათესი მინდ-
ვრები. ამ მინდვრებზე სიმინდი კარგი მდობოდა ამ ბოლო
წლამდის. ამ მინდვრებში რამდენს რიონისკენ გაიცვლი, შეკვდება
ჭაობიანი ადგილები, რომლებშიაც შეიძლება კაცმა შესანიშნავი ბრინ-

*) აღნიშნული კორესპონდენცია არ ეკუთვნის ბ-ნ ზაქარია გუ-
რულს.

ჯი აკეთოს. ეს მტკიცედება მით, რომ სადაც კი დათესეს ამ ადგილებში ბრინჯი, შესანიშნავათ იხარა. ამ ძვირფასს ადგილებს ჩიბათლები უნათ იშვიათათ იღებენ და ძლიერ კარგი იქნება, რომ მცხოვრებლები ამ ადგილებში ბრინჯის თესვას გაანბინებდნენ მით უფრო, რომ ბრინჯს კარგი ფასი აქვს უფლები. თუნდ მარტო ოჯახის დასაქმებულთა მხოლოდ ბრინჯი ისიც საკმარისია.

ჩიბათში, სასკლადობრ საყვირას ქედის მახლობელ ადგილებში არის ველურ მდგომარეობაში დაფხა. არაფინ ჩიბათელთაგანმა არ იცნა, თუ რა გამოსადეგი იყო დაფხის ფურცელი აქამდინ, ახლა კი იმის ფურცელს უდიან ძლიერ ძვირათ. ეს დაფხა არის გავრცელებული ერთ ადგილას. ძლიერ კარგი იქნება, რომ ამ ძვირფასი ხის თესვით სხვებიც ისარგებლებდნენ და გაავრცელებდნენ თავის ოჯახებში. ძველი ვენახი „დაფხა“ ჩიბათში ძლიერ შევიწროვდა სხვადასხვა ჭირის გამო. მცხოვრებლებმა ხელი მოკიდეს დაშინილ ვენახების გაშენებას. რაგორც დაფხისხეთ დაშინილი ვენახები ჩიბათში კარგათ ხარბდენ, ამიტომ საჭიროა გაავრცელონ მისი კეთება. ჩიბათში ძალიან მისდევენ აბრეშუმის მოყვანას. საშუალო რიცხვით რომ ვთქვათ, თითო ოჯახში მდის ორი თუმინის ზარკი. ზარკი გასაყიდათ გააქვთ ღანხსუთში, სადაც ხან სომეხი, ხან ბერძენი, ხან ქართველი ხარხები იმთ ატყუილებენ. თუმცა ამ სოფელში არიან ისეთი ზირები, რომელთაც სხეცადურათ აბრეშუმის ქსოვის საქმე აქვთ შესწავლილი, მაგრამ შეძლება ნებას არ აძლევენ, რომ აბრეშუმის ქსოვის საქმე დაიწყოთ და მათი სწავლა ტყუილათ ცდება არც ისე დიდი ფული სჭირია. ამ საქმეს სასამართლოვლათ, რომ შეერთებული ძალი ვერ შესძლას. რომ ჩვენი ჩიბათლები მოინდომებდნენ ამ საქმის დაწყებას, რომელიც მერე თვითონ მცხოვრებლების გამოსადეგი იქნება, სულ ადვილათ შესძლებენ. საქმე იმაშია, რომ „ერთობა სიმაკრია, განხეთქილება საფაშე“. თუ მცხოვრებლები ერთათ მოვიწოდებთ, ამ საქმეს ადვილათ მოვახერხებთ. უფლებმა ოჯახმა განურჩევლათ წოდებისა რომ გადავდგათ ამ საქმისთვის თითო მანათი საშუალო საქმეს გავაკეთებთ. კარდა ამის ჩვენ მისხვილ შემწეობას აღმოგვიჩვენენ ამ სოფლის შეკრებულ-შეძლებული ზირები და ამ შეკრებილი ფულით ვიუილით აბრეშუმის „საქსოვ მანქანას“. ეს საქსოვი მანქანა მოქსოვის უფლებგარ აბრეშუმის საქსოვს: საკაბებს, ცხვირსახოცებს, შარავებს, თავსახურებს და სხვებს; კარდა ამის საქსოვი მოქსოვის სხვადასხვა ხაირ ხავერდებს. უფელა ამ საქსოვების მომზადება ძლიერ კარგათ აქვთ შესწავლილი იმავე სოფლის ზოგიერთ წევრებს და საქმესაც კარგათ წაიფხანებენ.

საქსოვის დაარსებით მამოყა ჩიბათში მოძრახობა, ბევრი კაცი იშოვნის შიგ სამუშაოს. კარდა ამის საქსოვი თვითონ იუილის ამ სოფლის ზარკს რიგან ფასში და არა მოტყუილებით (როგორც ჩარხები ჩადან). მერმე კი რცა საქსოვი მოსაკებს ნახავს, მოძრახობა-მუშაობა უფრო გარდება, ხალხი წინ წავა, მაშინ სკოლების დაარსებასაც მოახერხებს და შვილების სხვა სასწავლებლებში გაზრდასაც და ამხარათ სწავლა-განათლებას შეიძენს. მე სრული იმედი მაქვს, რომ ჩიბათლები ამ საგანზე მოიღაზრებენ და სიტუვას საქმეთ აქტევენ.

სწავლა საჭიროა როგორც მამაკაცებისთვის, ისე დედაცრებისთვის. ჩიბათში კი უურადლებს მიქცეულია მხოლოდ ვაყების აღზრდა-ზე. ჩიბათის სკოლები რომ დაიარა, ქალების რიცხვს შიგ ათამდე ვერ ნახავ მთელ საზოგადოებაში, მაშინ რცა ვაყების რიცხვი აღის სამასამდე. აქედან ვხედავთ, რომ ქალების განათლებას ნაკლები უურადლება ქონია მიქცეული ჩიბათში. საჭიროა რომ ჩიბათის საზოგადოებამ დაიარსოს თავის სოფელში საქალებო სკოლა. ქალების განათლებას დიდი უურადლება აქვს მიქცეული სხვა სოფლებში. მაგ., აცანაში (სულ ზატარა სოფელი) არსებობს მშვენიერი საქალებო სკოლა, და ჩიბათი, რომელიც აცანაზე ბევრათ დიდია, რატომ უნდა იყოს მოკლებული ამას?

იმედი უფელა ჩიბათელი, განურჩევლათ წოდებისა, მოინდომე-

ბენ ამ საქველმოქმედო საგანზე და თავიანთ ქალიშვილებსაც დაახლებენ ახლანდელი დროის სინათლეს (სწავლას).

სიმ 5. **კომუნალური ეკონომიკა**

რუსეთის ცხოვრება.

„ცხობ. ფ.“ მიუყვანილია „რუსსკ. ვედ“ წერილი: „ადგომის დღეს კომინივის ქუჩები ებრავლათ სისხლით მოიწყო. მართლმადიდებლებმა ეს დღესასწაული ძარცვა-გლეჯითა და ძალ-მოძრებით გადაინადეს. ძნელა-უფელაფერის აღწერა. მე მივედი კომინივში 9 ანრილს, ებრავლათა აკლების შემდეგ ქვეითი და ცხენოსანი რაზმები ქალაქის ქუჩებში დადიოდნენ. ქალაქი მინგრეულია, გეგნებათ მტერი შესევიან. ებრავლათა სახლები მთელს ქალაქში გაძარცვულ-აკლებულია. სახლები არ აკმარეს და ქალაქი გარედ ებრავლათა აკრავებიც გაძარცვეს, ხოლო ვენახებში ვაზები ასჭრეს. ქუჩებში ფეხს ვერ აუქცევთ ავჯის ნამტყურეებსა, ლოგინის ნაფლეთებს შუშებსა, ქადაღს... მართლმადიდებლათა სახლების ფანჯრებში გამოკიდებულია ხატები, ჯვრები და ზასკები. უფრო საცოდავ სურათს განაზირა უხეხი წარმოდგენენ. ებრავლათა ქანძხლები მოდრეცილი, ფანჯრებ და კარებ ჩამტყურული გამოაფურებიან. ამ ქანხებთან სხედან დაღობული, შიშშილისკან სახემილეული ებრავლანი... ამ ადგილებში მეტათ ღარბობი ებრავლები სცხოვრებენ, რომელნიც უიმისოთაც ძლიერ იჩენდნენ თავს. აკლეს ებრავლების თორებიც... ზარალი რამდენიმე მილიონია. დაზარალებენ უფრო დარბინი. მდიდარნი ცოტათ თუ ბევრათ გადაჩნენ: ქვის კედლებმა ასე თუ ისე დაიცვეს მდიდარ ებრავლათა მადახიები, სახლები და სხვ. უბედურება უფრო ის არის, რომ აკლებამ მრავალი ხალხი იმსხვერპლა. მოჭკლეს დახლოებით ადგომის ზირველ და მეორე დღეს 45 კაცი, მძიმეთ დაიჭრა 60, მსუბუქათ—რამდენიმე ასი ქალი, კაცი და ბავშვი. სასაფლავო 19 გავი ვნახე. დარაჯმა გადახდა ზეწარი და დაფინახე დასახინებული დედაცანი, 1-2 წლის ბავშვი, 17-18 წლის ჭაბუკი მოხუცი და სხვანი. ამბობენ, ზოგი ებრავლი მესამე სათრულიდან გადმოაგდეს. ამბობენ აგრეთვე, რომ ქალებს ნამუხი ახადეს. ქუჩებში ხშირათ შეხვდებით თავ, ხელ ან ფეხმეხვეულ ებრავლებს. მე ორი ზატარა გოგო ვნახე; შიში და სასოწარკვეთილება ინატროდა იმათ სახეზე. რა გრძობით უნდა შეხედონ ამ ბავშვებმა ქრისტიანებს იმათ ოჯახისა და ერის ამკლებებს. მძარცველნი ჯგუფგუფათ დათარქობდნენ. თითო ჯგუფში ოც-ოც კაცი უფილია. თვითეულ ჯგუფს ცნობის მოყვარეთა დიდი ბრბო მისდევდა. ზოლიცა ხედავდა, როგორ წაიკებდნენ და იკლებდნენ სახლებს, მაგრამ წესიერების ადგენას არ სცდილობდა. ცნობის მოყვარეთა ბრბო, რომელიც მძარცველთ ფეხ-და ფეხ მისდევდა, კრებდა ნიფთებს და სახლებისაკენ მიარბევინებდა. ცნობის მოყვარეთა შორის „ინტელიგენტნიც“ იყვენ ზოგნი ამთვანნი თანგრძობით ეგებებოდნენ აკლებას და აქვებდნენ ამკლებთ. ჯანმა, როდესაც გამოიწვიეს, 800 კაცი დააპატიმრა. წესიერება მხოლოდ მესამე დღეს ადადგინეს... ამბობენ, ბრბოს დაწინახება და წესიერების ადგენა არ შეიძლებოდა, რადგან ქალაქში მათარხები არ მოიპყებოდა. ხოლო თოფის სროლა აკრძალული იყო. რამდენათ საბუთიანია თავის ასეთი გამართლება სხანს იქიდან, რომ ზოგან ორიოდ კაცი მხნეთ გაუმკლავდა გამხრცებულ ბრბოს და დაიცვა ებრავლანი. ერთ ადგილს ერთათრთამა ზოლიციულმა მხნეთ გაფანტა ბრბო და დაიცვა ებრავლის სახლი. სასამართლოს წევრმა დმ. გადაჩინა აკლებას ერთის ებრავლის დუქანი, რომელიც იმის სადგომ ქვეშ იყო. ცეცხლის მქრბულთა რაზმის უფროსმა, ინჟინერმა კ.მ მთელი უხანი დაიცვა. ასევე შეიძლებოდა მთელის ქალაქის გადარჩენა... ჯგუფებში ხომ ათას-ათასი კაცი არ იყო, მამასადამე, ადვილი იყო იმათი ადაგმვა. აკლებას ერთსა და იმავე დროს შეუდგენ ქალაქის სხვადასხვა ადგილას. ამკრას, წინეთვე მომზადებულან. ამ მო-

მზადებს კი, რად თქმა უნდა, დრო დასჭირდებოდა. აი ამ დროს კდინა იმას, ვისაც არ უნდა სძინებოდა. თურმე არავისთვის საიდუმლო არ უოფილა, რომ ადღგომის ებრაელებს აკლებას უზიარებდნენ... მონასხურენი ამის შესახებ თავიანთ პატრონებს ადღგომამდე უამბობდნენ. ებრაელებსაც იცოდნენ უფლათური, დეპუტაციაც კაცზავნეს და აცნობეს მოსალოდნელი უბედურება, მაგრამ დეპუტატები დაამშვიდეს... ადღგომის პირველ დღეს დაიწყო აკლება. პირველად ბავშვები გამოვიდნენ: ქვებს ესრდდენ ფანჯრებს. მაგრამ იმათ შინც არ გამოედვიძათ, ვისაც უნდა ეუბნებოდა. მეორე დღეს დიდი უბედურება დატოვდა. მოლოდ ამის შემდეგ გაიწვიეს ჯარი, ზოგნი ამბობენ, ნაშუადღევის სამ საათზე, ზოგნი კიდევ—სადამოზეო. შესამჩნევი ბრალი ამ უბედურების დატრიალებსათვის ედება ადგილობრივ კაცზეთს „ბესარაბეც“-ს. ეს კაცზეთი ძალიან გავრცელებულია ბესარაბიაში. კითხულობენ როგორც „ინტელიგენტი“, ისე ხალხი. უფლებან შესვლით ამ კაცზეთს: ტრაქტირებში, სიუბინფლის საზოგადოების სახაიებში და სხვაცან. რეაქტორ გამოცემულმა კრუშევანმა თავის ცნობრების საგნათ ებრაელებთან ბრძოლა განხადა. იმისი კაცზეთი სთესდა მტრობას, შურს, სიძულძეს. ესლა ბ-ნი კრუშევანი მოქსწრო თავის ნათესის ნყოფის“.

— უფლად კაცზეთებს დიდათ სამწუნაროთ მიანხია ისეთი მოფლენა ჩვენს დროში, როგორც მთელის ხალხის აკლება და აწიოკება, მაგრამ არიან ისეთნიც, რომელნიც ამ საზიზღარ მოფლენას ამართლებენ, ასე იქცევიან უზირველესს უფლისა ცნობილი კრუშევანის კაცზეთი „ბესარაბეც“-ი, „ნოვოე ვრემია“, „სვეტი“ და იმათი თანამოზიარენი. უშიშარი რანდი კრუშევანი თამაშათ აცხადებს, რომ ებრაელთა აკლება თვით ებრაელებისავე ბრალი იყოფა: ქრისტიანებმა, მუშებმა და დაბაღმა ხალხმა პრეტესტი განუცხადეს ებრაელებს რეფლიოციონურ მოქმედებისთვის და ჯაფრი იყარეს. მეორე კაცზეთის „ნოვოე ვრემიას“ კორესპონდენტი სცდილობს დაამტკიცოს, რომ არც ებრაენი არიან გულხელდაკრეფილნი და ისინიც უფლტავენ ქრისტიანებს. იგი სწრეს: დღე ისე არ ჩაიფლის კიშინეში, რომ მოკლეღის ქრისტიანის გვაში არა ჭნახნო. აბა ვინ უნდა მოჭვლას ქრისტიანი, თუ არ ებრაელმა! როგორც ესლა ირკვევა, კრუშევანს კიშინეში მრავალი თანამგრძნობელი უოლია. ასეთები თვით ქალაქის საბჭოშიაც ეოფილან.

ბევრნი თხოულობენ, საზინამ აღუდგინოს ზარალი დაწიოკებულ ებრაელთ. ამის გამო „ნოვ. ვრემია“ სწრეს: „როგორც ეტუბა, ებრაელებს უნდათ მთავრობამ კონტრობუცია დადოს ქრისტიანებს“-ო. შინაგან საქმეთა მინისტრისთვისაც კარგზავნიათ საჩივრები; თხოულებენ, „ნოვოე ვრემია“-ს, „სვეტს“-ს და ორიოდუ სხვა კაცზეთს აკრძალეთ ებრაელებზე წერა, ხოლო „ბესარაბეცი“ სრულიათ აკრძალეს. ებრაელების აკლების მოხაწილენი და წამქეზებლებიც დაუსახლებიათ, ასახლებენ, სხვათა შორის, ნატარიუს ჰ-ს, მემამულეს ბ-ს, და ექიმს ს-ს. ესენი ებრაელთა აკლების დროს ბრბოში ეოფილან თურმე,

ებრაენი მარტო კიშინეში არ აუწიოკებიათ. როგორც „ნოვ. ვრ.“-ს ატობიებენ, ასეთი ამბები იმავე დღეს სხვა სოფლებშიაც მომხდარა. სოფელ ჩენდენსა, მერენსა და ბანეიში ორი ებრაელი მოუკლავთ, გრიშოვსა, ვიდუფეოვლსა და ორგევეში ჯარიც კი კაცზავნიათ. 12 აპრილს ორგევეში თვით ვიცე-გუბერნატორი წასულა.

ებრაელების აკლება, როგორც „ფოსხოდ“-სა სწრენ, დაუწიათ პირველად ადგილობრივ მცხოვრებთ კი არა, მოსულ ხალხს, უმთავრესად ველიკოროსებს. მადე იმათ მხარი დაუშვეენეს თურმე ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა: ზოგეერთმა მუშებმა, ხელმსებმა, უადგილოთ დარჩენილმა ხელზე მოსამსახურებმა, მაწინწალა მათხოვრებმა, წვრილ ფეხობამ—ბიჭებმა და გოგოებმა და სხვებმა. ასე კასინჯეთ, მოწოდებანიც კი დაუბედათ: იწვევდენ ხალხს ებრაელების ამოსაყვებათ და ამოსახლათ. ამასთან ამ დაბეჭდილ მოწოდება-

ში მოხსენებული იყო: ბეტერბურგიდან მოვიდა ბრძანება, ამოეღებოდა ურებიო. დასასრულ, ორი სიტუვა კიდევ იმავე „ბესარაბეც“-ისა და „ნოვოე ვრემია“-ს შესახებ. ეს კაცზეთები ყოველ დღე სწრეს დახატომებულათვის და ამბობენ, იმათი ცდილობა უშიშროთ იხრცება. ამავე დროს არაიერს ამბობენ იმ ებრაელთა შესახებ, რომელთა მრავალი დაუხრცეს, სახლ-კარი დაუწიოკეს და უფლამა-შუროთ დასტოვეს.

ს ა ზ ე ზ ა რ ბ ა რ ი თ

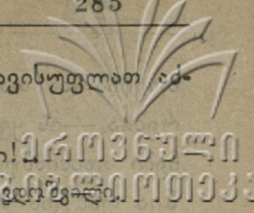
ი ს ა ნ ი ა . ენერგიულმა ავტორიტამ და სხვადასხვა რესპუბლიკანურ ფრაქციათა გაერთიანებამ შათ დიდი ძალა შემატა, და შათი გამარჯვება თვალსაჩინო კანდა. მარა რესპუბლიკელთა გამარჯვებას დიდი შურით და მტრობით უფურებენ კასტანებული რეაქციონური ძალები, ისინი კარბაზეული არიან საქმის ასეთი მდგომარეობით და ყოველ შემთხვევაში ცდილობენ აუაღმავადი, შოთი აუტესონ რესპუბლიკელებს. ამიტომ ახალი არჩევნები მეტათ გამწვავებულ ბრძოლის სურათს წარმოუდგენს ისეთ ბრძოლისსურათს, საიდგანაც ბევრი დასისხლიანებული და თავგადასუთქილი ბრუნდება შინ. ასეთი იყო არჩევნები მადრიდში, ვალენციაში, ბარცელანაში და სხვა. უკანასკნელ ორ ქალაქში მთავრობას მომხრე პარტიათა კარდა რესპუბლიკანელებს შეტაკება მოუნდათ ევრეთ წოდებულ კარლისტებთან, შეტაკებაში ბევრი კაცი დაშავდა ორივე მხრივ. ვალენციაში სხვათა შორის გაილანა მთავრობის კომისარი, და არჩევნები უკანონო ჩათვლება. იქვე კათოლიკეთა კლუბში საქმე რეფორმერებსე მიდგა და რამდენიმე პირი დაიჭრა. გრანდაში არეულობა ისე გაძლიერდა, რომ არჩევნები შეუძლებელი შეიქნა. მიუხედავთ ასეთ წინააღმდეგობათა 8 საარჩევნო ოქქიდამ ექვსმა რესპუბლიკანური კანდიდატებამ ამოიჩინა.

ს ა რ ს ა თ ი . როგორც კაცზეთები გადმოგვცემენ სპანეთში ქალაქ მუშეთში დიდი არეულობები მომხდარა. ზოლიცისთან შეტაკების დროს დაჭრილა 20 კაცამდე, გადაცვლილა სამი ქალი ერთი კაცი და ერთი ბავშვი. უფლად შიშის ზარმა შეიპყრო. დუქების კალებას ვეღარ ბედავენ. ვაჭრობა თითქმის სრულიად შეწვეტილია. ხალხი მეტათ აღელვებულია ადგილობრივი გენერალ გუბერნატორის სასტიკი ქცევით მეამბოხეთ დახვრეის და ცეცხლი წაუკიდეს პოლიციეისტრის სახლს.

მ ა კ ა დ ო ნ ი ა . მაკედონელები ამ კაცზავნულზე მოკლოდენ საერთო აჯანყებას, მარა ეს მოლოდინი არ მართლდება.

კერძოთ საქმის მდგომარეობა მაკედონიაში ასეთია: 16 აპრილს მაკედონიის რეფლიოციონერებმა 50 ადგილას აათუქეს დინამიტი ქალაქ სალონიკსა და შის მიდამოებში.

ათხშაბათს სადამოს, მაკედონელ კომიტეტებმა დაასლოფებთ 50 ადგილს დინამიტი აათუქეს ქალაქ სალონიკსა და მიდამოებში. ოტტომანის ბანკის განუოფილება გადაარჩინეს. უუმბარები დაუგლოთ უცხოელთა კლუბის და ზოგეერთ რესტორანის წინ. ჯარები, უხდა-რები და პოლიცია სდევნიდა ბოროტმოქმედთ. აქა-იქ ბრძოლა გაიმართა, რომელთაგან ზოგი ნაშუადამდე კავრქელდა. რკინის გზის მსახურ მოხელეთაგან დაჭრილთა მხოლოდ სახელმსოების გამოკე. ვალი და სამხედრო კომენდანტი მივიდნენ იქ, სადაც ცეცხლი განხდა, და კანკარულება მოხდინეს, რომ ჯარებით შეკრათ ქუჩები, რათა დაეცვათ უცხოელთა საკანსულოები და უმთავრესი შენობები. ვალიმ პირობა მისცა კანსულებს უცხოელთ დავიცავოთ. კარდა ზოგეერთ დამნაშავეთა და შეიარაღებულ ბოლგარელთა, დატუსაღებულ ოქმსა ბევრი საეჭვო პირი. დიდი აღელვება სუთევის; ვაჭრობა შეუბრდა. პორტამ ყოველი დონე იდონა უცხოელთა და თავის ქვეშევრდომთა დასაცვლათ. ადგილობრივ, ჯარების კასადეიერებლად დაბარებულ ოქმსა სმიჩნადან ოთხი ბატალიონი. დიდმა ვეზირმა დაამშვიდა უცხოელი დიპლომატები. სალონიკში დახვრეის კერძანელთა კლუბი.

სამი წევრი დატრიალდა, ერთი მკვლედი. მსუბუქთ დატრიალდა აგრეთვე გერმანიის საკონსულტოს გამგე რკინის გზის სახანოთ საწყობი და გერმანელთა სკოლა აგრეთვე დაზიანდა უმბარებისგან.

ხმა გაგრძელდა, რომ ამავე დროს ბუღგართა ბრძოლები გადავიდნენ საზღვარზე და მონასტრის ვილაიეტში რამდენიმე ბრძოლა მოხდა. ჯერ ამ ხმის შესახებ ნამდვილი ცნობები არ მოსულა.

უსიკეთის ვილაიეტის ზეზვის ოლქში რევოლუციონერებმა, სასტიკი წინააღმდეგობა გაუწია ჯარს; ორივე მხარეზე ბევრია მოკლულ-დატრიალი.

საქონელი ამის გამო ამიანობის დროს წესები შემოვიდათ. ამის გამო მთავრობა უფრო დანებს ხმარებს, რომ თავის ბატონობას რაც შეიძლება დიდხანს შეინახოს და თავისუფლება იათ არ დაუჯინოს მაკედონელებს. ის უფრო შემთხვევაში ცდილობს და მაკედონიანში ჯარს ჯარზე აჯახანს. თავს უურის აგრეთვე ჯარს ბოლგარების საზღვარზე. ამ მიზნით, ზოგი გაზეთები ამბობენ, ზოგნი და აღბანებზე შუა ჩუმი მოლაპარაკება არსებობს. მთავრობას სურს, რაც შეიძლება მეტი ჯარი შეკრიბოს მაკედონიის საზღვარზე, რომ სწრაფად იერიშით მივიდნენ იმ მეზობელ სახელმწიფოზე, რომელიც გაბედავს მაკედონიის საქმეში გარეჯანს და მაკედონელების განთავისუფლებას ხელს შეუწყობენ. მარა როდემდის უნდა გასტანოს ამ ბარბაროსთა დაუსჯელოთ ფართობებამ თავისუფლებისათვის მებრძოლ ერზე.

—ვენის გაზეთ „ცაიტ“-ში დაბეჭდილია საინტერესო წერილი ცნობილ ბერის საჩაფაფისა, რომელიც მეთაურობს მაკედონელ რევოლუციონერთა მძობობას. საჩაფაფი ენერგიულ ზრტყესტს აცხადებს რუსულ გაზეთების მიერ გაგრძელებულ ხმების წინააღმდეგ, ვითამც რევოლუციონერები სასტიკათ და შეუბრალებლათ ეპრობობდნენ მამუდიანებს. „უფრო ასეთი ხმები ნამდვილი ცილის წამებაა და სხვა არაფერი“-ო, სწერს საჩაფაფი. განსაკუთრებით ის აღშფოთებულია რუსეთის დიპლომატიის ქცევით—სარგებლობს ამ ცრუ ხმებით და ორმის სთხრის რუსეთსა და მაკედონიას შუა. „ჯანუკი უკლებს არავითარი იმედი აღარ აქვთ რუსეთისა. მათ ამხსნეებს მხოლოდ ის რწმენა, რომ ევროპა აღარ მოითმენს იმ ზატარა ქრისტიანების დამონებას, რომელნიც იბრძვიან თავისუფლებისა და ადამიანის უფლებისათვის“.

ფ ი ლ ე ბ ი.

მშვიდი და წყნარია სამშობლოს ცა. არსად ღრუბელი, არსად ელვა და ქუხილი, მხოლოდ მისი მოკრიალებული ლაქვარდი დაგვყურებს ზევიდან და დასცანის... იქნება ჩვენს გულს?...

იქნებ ჩვენს გულში ხედავს ქართველის ნიშნებს?..

მაგრამ აგერ ძირსაც ხო გადაშლილა გაზაფხული? განთიადის სხივებზე მოქრის ნიავი და კოცნის ტუჩ-გაბობილ ვარდს, მთაც აფრიალებს ფერად კალთებს და მდელი ირთვება ჯილა ზურმუხტით, მას სურს გულში ჩაიკრას ბუბულის სააზიყო კვნესა. ირგვლივ სიხარული, ირგვლივ მეჯლიში. ტოტი ტოტს ეხლართება, ფოთოლი ფოთოლს უტყულაშუნებს, მიქრის და მიქრის გაზაფხული, ცელქი, დაუწყნარებელი, თვით სიცოცხლე, და ნაკადული სიყვარულისა.

ღიან, გაზაფხული ფერად დროშით...

მაგრამ იქნება ესეც ჩვენ დაგვიცინის, იქნება დასცინის ჩვენი გულის წიაღს, სადაც მხოლოდ ყინვა და ისე ყინვაა? სადაც ისევე ქვითინებს სიმი, და სიხარულის რიქრაჟი მისთვის მხოლოდ სანატრელია. ის მხოლოდ ნატრულობს, ნატრულობს მთელი ჩანგის აქლერებას, გაზაფხულთან შესაერთებ-

ლათ, მისებრივ გასალაღებლათ, მისებრივ თავისუფლათ აგერებისათვის.

ღიან, დაგვიცინის, დაგვიცინის გაზაფხული! ქართული ი. ელიაშვილი

ა ზ რ ი

ფ უ რ ც ე ლ ი მ ე რ ვ ე .

(დასასრული*)

ერთი თვისება ჩემი ბუნებისა: მე ძალიან მიყვარს პაწია ბავშვები, აი ისეთები, რომლებიც ოდნავ იწყებენ ტიტინს და გავან პატარა ცხოველებს: ლეკვებს, კატის ცინტლებს, გველის წიწილებს. პალარობისას გველიც მიმზიდველნი არიან. შემოდგომაზე, ერთ მშვენიერ დღეს მე ასეთი სურათი ვნახე. პაწაწინტელა ქალს,—ბამბის ტანსაცმელში და თბილ თავსახურში, რომლიდანაც ოდნავ გამოჩნდა ვარდის ფერი ლოყები და პაწია ცხვირი,—უნდოდა მისულიყო პატარა ფეხწვრილი და შიშით კუდამოძუებულ ძაღლთან. ბავშვს უცებ შეეშინდა, შებრუნდა, ბურთივით გაგორდა ახლო მყოფ გამდლისაკენ და ჩუმით, უცრემლოთ, უხმით ჩამალა სახე იმის კალთაში. პატარა ძაღლი ალერსიანათ და მხალათ აქანებდა ქუდს, ხოლო გამდლის სახე კეთილი და უბრალო იყო.

—ნუ გეშინი, —ეუბნებოდა ის ბავშვს და მე კი მიღიმოდა.

არ ვიცი რათ და მე ხშირათ მაგონდება ეს ბავშვი, მაშინაც როცა საველოვის სიკვდილზე ვფიქრობდი და ახლაც. მაშინ კი როცა ამ ბავშვს პირველათ შევხედე, მე დამებადა ახირებული გრძობა, თითქოს ავხსენი რალაც და ჩემ მიერ მოფიქრებული მკვლელობა სიცრუეთ მომეჩვენა. ის, რომ იმათ ორივეს, ძაღლსაც და ბავშვსაც, ისე სასაცილოთ ეშინოდათ ერთმანეთის, ისიც, რომ მზე ისე ათბობდა და ანათებდა—ყველა ეს ისეთი უბრალო იყო და ისეთი ღრმა აზრი ამოხსნა და აქედან, რომ მე მეგონა, არსებობის გამოცანა აქ დევსმეთქი. ასეთი იყო ის გრძობა და მე-მ უთხარი თავის თავს: „ამაზე საჭიროა საკადრისათ მოვიფიქრო“. მაგრამ არ მომიფიქრია კი.

ახლა კი არ მახსოვს, თუ მაშინ რა იყო ისეთი, ძალიან ვცდილობ მოვიგონო, მაგრამ არ შემიძლია. არც ის ვიცი, თუ რათ მოგიყვით ეს სასაცილო და უვარგისი ისტორია, როცა ასე ბევრი მაქვს საჭირო და სერიოზული სათქმელი. საჭიროა დავთავაზო.

დავტოვოთ მკვდრები მათთვის. ალექსი მოკლულია, ის კარგა ხნის გაიხრწნილი იქნება კიდევ, ის აღარ არის,—გზა მშვიდობისა. მკვდრების მდგომარეობაში არის რალაც სასიამოვნო.

ნურას ვამბობთ ნურც ტატიანეზე: ის უბედურია და სხვებთან ერთათ მეც მონაწილე ვარ იმისი მწუხარებისა, მაგრამ რას ნიშნავს ყველა ეს იმასთან შედარებით, რასაც მე, დ-რი კერქენცევი, განვიცდი? განა ცოტა ქალები კარგვენ ქრებებს და ცოტანი დაკარგვენ? დავანებოთ იმათ თავი—დაე იტირონ!

მაგრამ აი აქ, ამ თავში...

თქვენ გესმისთ, ბ.ბ. ექსპერტებო, თუ როგორ მოეწყო ყველა ეს? ქვეყანაზე მე არავინ მყვარებია გარდა საკუთარი

*) იხ. № 17.

თავისა და თავის თავში კი ეს ბინძური სხეული როდი მყვარებია,—ის ყველა გარყვნილებს უყვარს,— მიყვარდა მხოლოდ ჩემი ადამიანური აზრი, ჩემი თავისუფლება. მე არც მცოდნია რამ და არც ვიცი აზრზე უმაღლესი, მე ვალმერთებდი მას და ამის ღირსი განა ის არ ყოფილა? განა როგორც დევ-გმირი არ ებრძოდა ის ადამიანებსა და ამის შეცდომებს? მიუწოდებელ სიმაღლეზე ამიყვანა იმან მე და ვხედავდი, თუ ქვევით როგორ ფუსფუსებდნენ ადამიანები თავიანთ წვრილმანი გულისთქმით, თავიანთ მუდმივი შიშით სიცოცხლე-სიკვდილის წინაშე, თავიანთ ეკლესიებით, წირვა-ლოცვით და პანაშვიდებით.

განა მე არ ვიყავი დიდებულიც, თავისუფალიც და ბედნიერიც? როგორც არწივი თავის ბუდეში განა მეც იგივე არ ვიყავი, იგივე უძლევი და ამაყი ჩემვე თავში? მეფე თავის თავისა, მეფევე არ ვიყავი განა მთელი დანარჩენი ქვეყნებისა?

და მე შიდალატეს, ბინძურათ, ცბიერათ, როგორც ქალებმა იციან ხოლმე, მე მილალატეს მონებმა—ჩემმა აზრებმა. ჩემი სასახლე გადაიქცა ჩემსავე საპრობილეთ, ჩემსავე სახლში დამეცნენ მტრები, ჩემი სასახლის მიუდგომლობაში, მისი კედლების სისქეშია ჩემი დაღუპვა—სადღაა ხსნა? ხმა არ გადის გარეთ; ვინ არის ძლიერი, რომ მიხსნას? არავინ, —ვინაიდან არავინ არ არის ჩემზე უძლიერესი და მე კი ვარ ერთათ ერთი მტერი ჩემი „მე“სი.

გარყვნილმა აზრმა მილალატა მე, მე, რომელსაც აგრე მრწამდა ის, აგრე მიყვარდა! ის კი არ გაცუდებულა: იგივე ნათელია, იგივე მკვეთრია ის, როგორც სამართებელი, მაგრამ იმისი ტარი აღარ არის ჩემ ხელში და მე, მის ბატონს, მის გამჩენს, მევე მკლავს იმავე სიმშვიდით, როგორც მე ვკლავდი სხვას.

დგება დამე, და მე მიპყრობს ცოფი, საშინელება. მე მაგარი ვიყავ ქვეყანაზე და ჩემი ფეხები მჭიდროთ იდგენ ზედ—ეხლა კი ცარიელ სივრცეში გამისროლეს. დიდებული და მრისხანეა მარტოობა, როცა წინ და უკან, ზევით და ქვევით, ყოველი მხრით გავუთავებელი სიცარიელეა. საზარელია მარტოობა, როცა მე, რომელიც ვცოცხლობ, ვგრძობ, ვაზროვნობ, რომელიც ასე ძვირი ვარ, თითქმის ერთათერთი, ასე პატარა ვარ, სულ პატარა, სუსტი, რომელიც შეიძლება ერთ წუთს ჩავქრე. ბოროტია მარტოობა, როცა თავის თავის მხოლოდ ნაწილი ვარ მე, როცა თავის თავში მე მახლობენ იღუმალი მტრები. სადაც უნდა წავიდე—ყოველგან დამყავს ისინი, მარტოს მთელ მსოფლიოში, ჩემვე თავში აღარ მყავს შეგობრები. გიჟურია მარტოობა, როცა მე არ ვიცი ვინ ვარ, როცა ჩემი ბაგეებით, ჩემი აზრებით, ჩემი ხმით საუბრობენ უცნობი ისინი.

არა, ასე ცხოვრება არ შეიძლება, მე არ შემიძლია, არა. ქვეყანას კი მშვიდათ სძინავს, ქმრები კოცნიან თავიანთ ცოლებს, მეცნიერები კითხულობენ ლექციებს და მათხოვარი შეხარის მალლიდან გადმოსროლილ კაპეკიანს. გიჟ და აშკარა ბედნიერ ქვეყნიერებაზე, საშინაო აქნება შენი გამოდევნება!

ვინ არის ძლიერი, რომ მაშველი ხელი გამომიწოდოს? არავინ, არავინ. სად ვნახავ მე იმ მუდმივს, რასაც შემეძლება ჩავეჭიდო, საბრალო, უღონო და მარტო „მე“-თი. ვერსად, ვერსად. ოჰ, საყვარელო, საყვარელო ქალიშვილო. რატომ შენკენ გამოიწვევის ჩემი გასისხლიანებული ხელები—შენც ხომ ადამიანი ხარ და შენც არათეორობის, ხიკვდილის კერძს წარმოადგენ! მეცოდები შენ, თუ მსურს შენ შემიცოდო, მაგრამ მაინც, როგორც ფარს, ისე ამოვეფარებოდი შენს უსუსურ სხეულს, რომ საუკუნეთა და სივრცის სიცარიელეს დავემალებოდე—მაგრამ არა, არა, ყველა ეს სიცრუეა.

დიდ, ძალიან დიდ დავალებას გთხოვთ თქვენ, ბ. ბ. ექსპერტებო, და თუ რამოდენათმე მაინც გრძობთ თავიანთ თავში ადამიანს, ნუ გამაწბილებთ ამ თხოვნაზე. ციტირებ, ჩვენ იმდენათ გავეცანიით ერთმანეთს, რომ უნდა ვაქანათ ერთმა მეორის. და თუ მე თქვენ გთხოვთ, რომ სამსაჯულოში აღიაროთ ჩემი ჭკუის სისალე, ყველაზე ნაკლებ მე დაგიჯერებ თქვენ. თქვენთვის თქვენ როგორც გენებოთ ისე გადასწყვიტეთ, მაგრამ ჩემთვის კი ვერავინ შეიძლება შემდეგი კითხვის გადაჭრას:

ვიგანებდი სიგიჟეს, რამ კაცი მომეკლა, თუ გიჟი ვიყავი და იმიტომ მომეკლა?

მაგრამ მსაჯულები დაგერწმუნებიან თქვენ და მომანიჭებენ იმას, რაც მწადია—კატორღას. გთხოვთ სხვა რიგათ არ ახსნათ ეს განცხადება. მე არ ვნანობ საველოვის სიკვდილს, მე არ ვხედავ სასაჯულოში დანაშაულის გამოსყიდვას და თუ ჩემი ჭკუის სისალის დასამტკიცებლათ საჭირო იქნება, რომ მოვკლა და გავძარცვო კაცი, მე დიდის კმაყოფილებით კიდევ მოვკლავ და კიდევ გავძარცვავ, მხოლოდ კატორღაში, როს—ჯერ მე თვითონ არ ვიცი.

მე მიზიდავს იქითკენ რალაც ბუნდოვანი იმედი, რომ იმათ შორის, რომელთა დაარღვიეს თქვენი კანონები, მკვლელებში, ავაზაკებში მე ვიპოვი აქნამდე უცნობ წყაროს სიცოცხლისას და კვლავ დაუუამხანაგდები ჩემსავე თავს. დაე ეს იყოს სიცრუე, დაე დამატყუოს იმედი, მე მაინც მსურს იმათთან ყოფნა. ოჰ, მე გიცნობ თქვენ! თქვენ ლაჩრები და ფარისევლები ხართ, თქვენ ყველაზედ უფრო თქვენი მოსვენება გიყვართ და ამიტომ თქვენ ყველა ქურდს, ვისაც კი ერთი ბუდე მოუპარავს საგიჟეში ჩამალავდით, თქვენ უფრო ქვეყნიერობას და თავის თავს გამოაცხადებთ გიჟთ, ოღონდ თქვენ მიერ მოგონილ სისულელეს ნუ შეგებებიან. მე გიცნობ თქვენ! დანაშაულები და დანაშაული—ეს თქვენი მუდმივი შიშია, ეს მედგარი ძახილია გამოუკვლეველი სიღრმისა, ეს შეუბრალებელი დამობაა თქვენი გონებრივი და ზნეობრივი სიცოცხლისა და რაც უნდა მაგრათ დაიციოთ ყურები, ის გაატანს შიგ, ის გაატანს! და მეც იმათთან მინდა, მე, დოქტორი კერუენცევი, უნდა ჩავდგე ამ თქვენთვის საშიშარ მხედრობის რაზმში, როგორც მუდმივი საყვედური, როგორც ის, ვინც დაჟინებით თხოულობს პასუხს.

მოწყალებას როდი ვთხოულობ თქვენგან, არამედ მოვი-თხოვ: თქვით, რომ მე საღი ჭკუისა ვარ. თუ არ გჯერათ—იცრუეთ! მაგრამ თუ თქვენ სულმდაბლათ დაიბანთ თქვენ მსწავლულ ხელებს და საგიჟეში დამაჯენთ, ან და თავისუფლათ გამიშვებთ, მეგობრულათ გაფთხილებთ: მე თქვენ მრავალ უსიამოვნებას მოგაყენებთ.

ჩემთვის არ არის მსაჯული, არ არის კანონი, არ არის აკრძალული. ყველაფერი შეიძლება. შეგიძლიათ წარმოიდგინოთ ისეთი ქვეყანა, სადაც არ იყოს მიმზიდველობის კანონი, არ იყოს არც მალა, არც დაბლა, სადაც ყველაფერი ემორჩილება მხოლოდ ჟინსა და შემთხვევას? მე, დოქტორი კერუენცევი, ვარ ეს ახალი ქვეყანა. ყველაფერი შეიძლება. და მე, დოქტორი კერუენცევი, დაგიმტკიცებთ ამას. მე მთელ ადამიანათ მოგაჩვენებთ თავს. მე ვიპოვი თავისუფლებას. და მთელ აწინდელ სიცოცხლეს მოვანდომებ სწავლას. მე შემოვიხვევ გარშემო ყველა თქვენ წიგნებს, მოგტაცებთ თქვენი ცოდნის ძალას, რომლითაც თქვენ ამაყობთ, და ვიპოვი ერთ საგანს, რომლის საჭიროებას დიდი ხანია გრძობენ. ეს აქნებანავთაყრება, ისეთი ძლიერი, რომლის მზგავსი ჯერ არ ენახოს ქვეყნიერებას. მე ნიქიერი ვარ და ვიპოვი მას. და რატა ვიპოვი, მაშინ მე ავაფეთქებ ჭკუში თქვენ წიგნულ დედამიწას.

სასამართლოში დოქტორ კერენცევს ძლიერ მშვიდათ ეჭირა თავი და გასამართლების დროს ერთსა და იმავე, არა-რის შეტყვევლ პოზიში იმყოფებოდა. კითხვებზე გულგრილათ და უნებურათ იძლეოდა პასუხს; ხანდახან ორჯერაც კი უმე-ორებდენ ერთსა და იმავე კითხვას. ერთი კიდევ გააცინა მან რჩეული საზოგადოება, რომელსაც აევსო სასამართლოს დარ-ბაზი. თავმჯდომარემ რაღაც უთხრა სასამართლოს ბოქაულს და ბრალდებული—ალბათ ვერ გაიგონა—წამოდვა და შეეკი-თხა:

- როგორ? უნდა გავიდე?
- საით უნდა გახვიდეთ? გაუკვირდა თავმჯდომარეს.
- არ ვიცი თქვენ რაღაც მითხარით.

საზოგადოებას გაეცინა და თავმჯდომარემ კი აუხსნა კერ-ენცევს რაში იყო საქმე.

ექსპერტებათ ოთხი ფსიხიატრები იყვნენ და იმათი მოსა-ზრება ორ თანატოლ ნაწილათ გაიყო. პროკურორის სიტყვის შემდეგ თავმჯდომარე მიუბრუნდა ბრალდებულს, რომელმაც დამცველის აყვანა არ ისურვა:

— ბრალდებულო! რას იტყვით თავის გასამართლებელს? დარი კერენცევი წამოდვა. მკრთალი, თითქმის მიმჭრა-ლი თვალები მან მოავლო მსაჯულებს და შემდეგ გადახედა საზოგადოებას. და იმათ, ვისაც კი ეს მძიმე შემოხედვა დაე-ცათ, გამოსცადეს რაღაც ახირებული და მტანჯველი გრძნო-ბა: თითქოს ცარიელ ქუთუთოებიდან იმათთვის შეეხედოს თვი-თონ გულგრილსა და მუნჯ სიკვდილს.

- არაფერს არ ვიტყვი! მიუგო კერენცევმა.
- მან კიდევ გადაავლო თვალი მსაჯულებს და განიმეორა:
- არაფერს!
- ნათიცი მსაჯულები სათათბირო ოთახში გავიდენ.

ბ. ლომთათიძე.

ქართველ დედას

სად ხარ, დედავ, კვლავცა აღსდევ,
თავ-განწირულ გმირთა მზრდელი!
დედათ სიმხნე-ქველობასა
ნაჩვევია საქართველო!..

ძალას გვმატებს შენი სახე,
ოცნებაში აღბეჭდილი,
და კვლავ გვესმის მედგარი ხმა:
„ან სიცოცხლე, ან სიკვდილი!“

აღსდევ, დედავ, წინ გაგვიძღ
მამაცობის მწეთ და ფართ!
მოგვაწოდე საქურველი
მტერთა გულში გასაპყარათ!..

თუმც ბრძოლის დრო გადავიდა—
თოფ-იარაღ-ზარბაზნების,
დედის გული გრძნობიერი
დღეს უფრორე აევზენების:

მრავლათ ისმის კვნესა-გმინვა,
ქრუანტელის ტანში მგვრელი,
ჯოჯოხეთის ხმა-კილოზე
რომ ხარხარებს ძმის მჩაგვრელი!..

იფქლსა ღვარძლი მოერია
და ვარდ-ზამბახს ნარ-ეკალი,
მზის სხივს ჩრდილავს ძალოვნებით
ბნელ წყვდიადის ნარეკალი..

სასწორ-ადლი გავვიმრუდდა,
ცოდვა წინ დგას, უკან მადლი!
დღეს სხვა გმირი გვეჭირვება,
რომ სისხლს გვწუწუნის დედა-ზარდლი!..

სუსტთა ჩაგვრა, მტარვალობა
კაცთავ ხელით ნაჩარხია
და წყვეული ძაღლის თავიც
აი, სწორედ აქ მარხია!..

აბა, დედავ, კვლავ გაბრწყინდი,
კვლავ გვიჩვენე საქმე შენი!..
გავვიზარდე კვლავცა შეილი
შენივ შემკობ-დამამშვენნი!

დ. თომაშვილი

ლ ა ე კ ა

(მოთხრობა ანდრია ნემოვეცისისა.)

ერთხელ ჩემ გუვერნერობის დროს შემხვდა ცხოვრება რამდენიმე ხნით ძლიერ მოძველებულ ცინე-დარბაზში. ეს ცინე-დარბაზი ოდესმე ჩემ მეგვარეებს ეკუთვნოდა; მაგრამ დღეს კი შეადგენდა კუთვნილებას იმ მდიდარ ადამიანებისა, რომლებსაც უკავიათ ის ადგილები, რომლებიც წინეთ ეკუთვნოდა მეფეს და მის კარის კაცებს. აი, ამ ცინე-დარბაზში რაღაც ავათმყოფობამ ჩამაწვინა საწოლში და იძულებული გამხდა რამოდენიმე ხანი შიგ გამეტარებია. ჩემდა საბედნიეროთ, მარტოხელა დამტოვეს და არ მაწუხებდენ გულცივი და უგრძნობო ხალხი თავიანთი ნახვით.

სალამოზე, ერთხელ ახალგაზრდა მოსამსახურე ქალმა შემოიტანა ჩემ ოთახში ლამაზა. მე ვთხოვე ლამაზა იატაკზე დაედგა,—ჩემი სავარძლის ახლო. მან შეასრულა ჩემი თხოვნა და უკანვე გაბრუნდა. ოთახში სიჩუმე ჩამოვარდა, მხოლოდ ქერ-ზე ლამაზის პირდაპირ კანკალებდა, თამაშობდა რაღაც წერტი-ლი. ფანჯრის იქით ქარს გუგუნე გაქონდა. მე მოთამაშე წერტილის გულმოდგინეთ შევცქეროდი, თანაც გონება მისუსტ-დებოდა და ქკუის დაკლებას ვგრძნობდი. უცბათ ლამაზიდან ამოვარდა რაღაც მოშავო ბურთის მზგავსი, მიუახლოვდა ქერს, გაეხვია ბრწყინვალე წერტილების გროვაში და მერე ისევ ქერს მიეკრა. ამ ბურთის გამოხატულებამ ნელ-ნელა იწყო შეერთება, ერთ მთელეულათ გადაიქცა, და შიგ რაღაც პატარა პირისახიანი, მომანქულ-მოდრეცილი, შუბლზე რქე-ბიანი სურათი გამოიხატა. ეს იყო ეშმაკი, რომელიც მილი-მოდა, თანაც დამცინოდა და ლაპარაკი დამიწყო. რადგან მისი სიტყვა აზრიანი იყო, ამიტომ მე ყოველ მის მოცემულ კითხვაზე პასუხს ვაძლევდი და ასე ამნაირათ, ჩვენ შორის გაიმართა ტკბილი საუბარი. ავათმყოფი ხალხი სიბნელესა გრძნობს, როცა ფიქრს მიეცემა ხოლმე; ამიტომ ეშმაკმა ქერიდან დაიწყო ფილოსოფიური მსჯელობა და უნდოდა ჩემი სიბნელე როგორმე გაეფანტა, უნდოდა სინათლე შეეტა-ნა ჩემ სიბნელით მოცულ არსებაში.

— თქვენ ყველა ავათმყოფი ხალხი ხართ! — დაიწყო ქე-

რიდგან ლაპარაკი ეშმაკმა:— თქვენ, მამა თქვენი, დედა, ძმე-
ბი, დები, ნათესავები, ნაცნობები, თანამემამულეები...

მე ცივად შევეყურებდი ამ სურათს. ეშმაკი ჩამოყვდა ძაფს
ჭერიდგან, ჩემ გულ-მკერდზე მოიკეცა, ხელები გულზე და-
მადო და ფილოსოფიური დაკვირვებით ლაპარაკი განა-
გრძო...

— ხედავთ, ქვეყნებებზე სუყოლფერი შეიძლება მოხ-
დეს. წარმოიდგინეთ, არიან ქვეყნები ქეშმარიტების, სიმარ-
თლის და გენიოსურ აღმოჩენებისა, არიან აგრეთვე შესანიშ-
ნავ ტენორების და მოწყენილი რომანისტების ქვეყნები, არის
ქვეყანა რეგენებისა და ბრძენთა, თქვენი მხარე კი სუსტ
ხასიათის ხალხით არის სავსე...

მან სიტყვა აღარ დაათვა, შეშინდა. მე თვალს აღარ
ვაშორებდი. იმან შეითამაშა ჩემ საბანზე, ხელ-ახლა დაჯდა,
სამი თითი წინ გამოიწია და ლექციის კითხვა განაგრძო.

— აი, როგორი საქმეები ხდება დედა-მიწაზე. სუყოლი-
ფერ ამას მე მოგიყვები პარაბოლებით—იგავით. ვთქვით,
თქვენ გრწამთ ცა და ჯოჯოხეთი. ახლა გაიგონე, როცა პო-
ლონელების შექმნა მოინდომა ღმერთმა, თხისაგან ბევრი ფი-
გურები გააკეთა და მერე მზეზე დააწყო გასახმობლათ. მაშინ
კი ჩემი ბატონი, რომელიც მუდამ ცდილობდა გაეფუჭებინა
ყოვლის-შემძლე მეტოქის ქმნილებანი, მიეპარა და ზოგიერთ
ფიგურებში შესანიშნავი ცვლილებანი მოახდინა: გული ჩაღო
თავისქალაში, ტვინიკი გულის უჯრებში; ზოგიერთ ფიგურ-
რებს თავში ლურსმანი მიაჭლო; ზოგიერთს თავი მოაჭრა
და ჯიბეში ჩაუწყო.

მე რისხანეთ შევხედე ეშმაკს; იმან შეითამაშა ჩემ გულ-
ზე, ჩემ პირი-სახეს მიუახლოვდა, დაეყრდნო ჩემ ნიკაპზე და
ფუჩუნის მზგავსათ ჩამილაპარაკა და ეს დაცინვითი ფუჩუნის
მთელ სხეულში ისე მივლიდა, როგორც მარტის ჰაერი. გა-
იარა თუ არა ერთმა წამმა, დავინახე, რომ ჭერიდან მოდიო-
დენ და მოდიოენ ეშმაკები. ისინი სხდებოდენ ჩემ ლოგინზე
და ისე ელაგებოდენ, რომ აუდიტორიას წარმოადგენდენ და
მოლაპარაკე ეშმაკი კი ნემსების პროფესორს. ეშმაკი ამბო-
ბდა:

— ასე და ასე, მე ვუბრუნდები პარაბოლას: გული თა-
თავის ქალაში, ტვინი გულის უჯრებში, თავები ჯიბეებში...
თქვენ ავთამყოფი ხალხი ხართ... დიახ, სწორეთ!.. აქ დიდი
გასამართავი არაფერია. შუა ზღვაში ცარიელ და მყვირალა
თავებს შორის არიან რამოდენიმე გონიერი კუნძულები, რო-
მლებიც ამ მღვრიე წყალს ზევით დასურავენ. იმათ თვი-
თონ იციან, რომ აღრე თუ გვიან გაქრებიან და დარჩება
მხოლოდ მღვრია წყალი. აქედან აღორძინდება, იშვება თქვე-
ნი პესსიმიზმი, თქვენი საზოგადოებრივ-ფილოსოფიური რე-
ლიგია. ყური დამიგდე! აღმოჩნდებიან თუ არა დასავლეთ-
ში რომელიმე ახალი იდეები და მოგედებათ თუ არა თქვენც,
მაშინ თქვენ გრძნობთ, რომ ეს იდეები თქვენთვის და თქვე-
ნი საზოგადოებისათვის ზედ-მეტია და შეუთვისებელი. თქვენ
ხალხს რწამს სიბნელე და ჩაყურყუმალბებულია შიგ, მისთვის
საჭიროა ეს რწმენა, რომ თავისი არსებობა დაიცვას, მაგრამ
ამ სიბნელეში ცხოვრებით—ის დაილუპება არსებობისთვის ბრძო-
ლაში. დახლართულ-არეული საქმეებია, საიდანაც ვერ გამო-
გიყვანთ ვერც თქვენი პატრიოტები, მამულიშვილები, ვერც
თქვენი პუბლიცისტები, ვერც თქვენი ფილანტროპები! ირ-
გვლივ ზღვაა!.. გრწამს თუ არა რაიმე იდეა? მოინდომებ
თუ არა ამოცურდე, ფეხი შედგა ცხოვრების საზოგადოებრივ
თეორიების გარჩევაში—დედა გიგზავნის წყევლა-კრულვას,
მოინდომებ თუ არა გაანათლო სიბნელით მოცული ხალხი,
შენი დები ერთ აურ-ზაურს ატეხენ და სხვები ბევრი რამ

ამისთანები... რალა დაგრჩენია?—გამრავლდე! ერთი მიოხარი
შენი ხალხი რას წარმოადგენს? ეს სამოსელში გახვეული ვე-
ლურებია! მუშა? დღეს საწყალი შიმშილს თანსტრენსაზწყეს,
ხვალ კი რა მოელის, ვინ იცის!.. ინტელდენცა? რწმენა
ქრები, უბრალო მწერლები, აქტიორები, სამსახურიდან გა-
მოსული ხალხია... მიოხარით, ღვთის გულსთვის, სად არიან
თქვენი დაწყველილი იდეალები? მიოხარით-თუ რას ნიშნავს
ზღაპრები თქვენი ბებრებისა, დედებისა და ბაბუებისა? მიოხა-
რით, რას წარმოადგენს თქვენი ხალხი დასავლეთის კულ-
ტურულ ძლიერებასთან? რა ხართ თქვენ?.. რას წარმოად-
გენთ?!.. თქვენ ბაჭი-ბუქების, ბანკროტების, ნაცარქექიას...
სუსტხასიათის შათამავლობავ?!...

მისმა თვალებმა რალაც აფორაჯებული ფერი მიიღეს,
პირისახე გაუყვითლდა. ეშმაკი თანდათან იზრდებოდა, ჩემ-
კენ იწეოდა, გარშემო პატარ-პატარა ეშმაკები ისხდენ, იცი-
ნოდენ, ჩემკენ ხელს იშვერდენ, თამაშობდენ და რალაცას
დამცინოდენ.

მე რალაც გამოურკვეველი სიძულვილით შევეყურებდი
ამ მოშავო, მოთამაშე, დამცინარ ეშმაკების კრებას...

ჩემში სიცოცხლე ქრებოდა- უცბათ იატაკი გაიხსნა
შუაზე, ყოველიფერი შეჩერდა, ჩამოვარდა სიჩუმე და ამ სა-
შიშ მყუდროობის დროს ნელ-ნელი ნაბიჯით ამოვიდა დედა-
მიწიდან მოთეთრო, გაბრწყინებული ჩონჩხი ჩემი წინაპარი-
სა;—მომიახლოვდა მე, სავარძელზე ჩამოჯდა, აილო ჩემი გა-
ხუნებული ხელები, დაიწყო თავის გატიტვლებულ მკერდზე.
რომელიც თანდათან ზევით იწეოდა, და მქუხარე ხმით მიო-
ხრა:

— გრძნობ აქ.. გესმის... აქ კიდევ ცემს ძარღვი?!..

— დიახ! სწორეთ!.. იქ, იმ გატიტვლებულ მკერდში, იმ
ჩონჩხში მე ვატყობდი ძარღვის ცემას. ჩვენში კი, ჩვენ
ცოცხალთა შორის, ძარღვის ცემა უკვე შეწყვეტილიყო!..

მე ძლიერ ხმამალა დავიყვირე და გრძნობა დავკარგე.
როცა გონს მოვედი, დავინახე, რომ ჩემი ოთახი ლაპის ქვარ-
ტლით გავსილიყო, ვიდაცამ თავზე ხელი დამადო და ქალის
ხმა მომესმა:

— გაიტანეთ ეს ლამა აქედან და ფანჯარა გააღეთო!
რამდენიმე ხნის შემდეგ ცივმა ნიავმა დაქროლა და ეშმაკე-
ბის ხროვა გარეთ მიერეკებოდა, სადაც შემოდგომის ცივი
ნიავი ქროდა და ნაძენი ხმაურობდენ...

სვირ-სკანდელი.

ს. ი. ნაღსონიდან.

მთლად შენი არა ვარ—მე მეძახიან
სხვა ცხოვრება და იდეალები...
იცოდეთ, მათ ვერ დამაგმობინებს
შენი ალერსი, შენი ცრემლები.

შენს სიყვარულში როდის ვიწამე
ცხოვრების მიზნათ მე სიტკბობება!
არა, ჩემს გულში არ ჩამიხშვია
ქეშმარიტების მე მსახურება!

სულმოკლე ხელით არ მიმიმართავს
ნათესადგურისკენ მე ჩემი ნავი,
და მხნეთ მივკურავ მძინვარ ტალღებში—
ბრძოლასა ითხოვს წყვდიადი შავი.

სამშობლოს ქაზე.

ერთობ ცუდი ბედი დაყვა ჩემს წლებანდელს მოგზაურობას. იძულებული ვარ ავიწიო სამშობლოს ცის ზევით, რომ როგორმე ავცდე ზოგიერთების მრისხანებას. წარსული კვირის მოგზაურობის გამო მე უკვე მივიღე პირველი გაფრთხილება და ვიგოვორი, ერთი ვაჟბატონი ერთგვარ „ვიზიტსაც“ კი დამპირებია. მახლას, რას იზამ, ნუ ამხელ უგუნურსა რამეთუ ფიცხელ არს გული მისი და ბნელ არს სამყარო თავისა მისისა, ნუ ახდი სარქველსა ტვინსა უგუნურისასა და ნუ ყოფ ცხად რაია მას შიგან. ნუ აწყენ გულსა უგუნურისასა, რამეთუ უფროს მხეცასა განძვირვარდების იგი. ნუ შეეხები ქეჩოსა უგუნურისასა, რამეთუ კეტი არს საფარველი მისი. ნუ აღძრავ ენას უგუნურისას, რამათუ ტალახსა შიგან შობილ არს და მორვეი გინების: არს სამფლობელო მისი. ნუ განეკარები ნურცა აგარაკსა მისსა, ნურცა პალტოსა მისსა, ნურცა ქუდსა მისსა, ნურცა ხვილოდე მას წინა, არა უკან, და სდუმდეს ბაგე შენი წინაშე მისსა რამეთუ არა გიხსნას შენ ეტლმან ილია წინასწარმეტველისამან.

აი მცნებანი, რომელნიც იძულებული ვარ დავიმარხო გულში. და თუ ღღეის იქეთ ვრტყვი რასმე, ვიტყვი მხოლოდ სასიამოს.

* *

მაშ დავიწყეთ იქიდან რო „ღვინო ახარებს გულსა კაცი-სასა“, ამიტომ გირჩევთ ნაცნობთა და უცნობთ ჩაეწერნეთ თფილისის სიფხიზლის საზოგადოებაში, ვინაიღგან მას მართალია სიფხიზლისა ქვიანა მაგრამ ეს ხუმრობით დაურქმევიათ მისთვის. ნამდვილათ ის სიმთვრალის საზოგადოება ყოფილა, როგორც დაგვარწმუნა წარსული კვირის ხუთშაბათის კრებამ. აი ამ კრებაზე ერთი წევრთაგანი სიფხიზლის უსტავით ხელში ენა დაბმული და ფეხებ ადგმული მთელი ორი საათი ორატორობდა. ბევრი ეკადა კრება გაეგო თვისი წევრის გულის ნადები, ბევრსა ცდილობდა თვით ორატორიც გაეგებინებინა კრებისათვის რას უბრძანებდა მას ბახუსი, მარა ურჩობდა ენა, ურჩობდა გონება.

მომავალ კრებაზე სურთ აღძრან ლაპარაკი და შეცვალონ საზოგადოების სახელწოდება.

ახალი სახელის გამოგონება მიუზღვიანთ იმავე წევრისთვის, რადკან მან ნათლათ დაანახვა სიფხიზლის საზოგადოებას სახელის შეუფერებლობა.

* *

ბახუსს ყველაფერი მიეტყვება, მაგრამ არ მიეტყვება იუპიტერს, რომ ქუჩა-ქუჩა იაროს მოწყალების სათხოვნელათ. ღმერთები ახლა სხვაგან აღარსად არიან, გარდა „ცნ. ფურც.“-ს რედაქციისა და აი ერთს მათ ცეცხლთა მფრქვევთაგანს ჩამოუვლია ნაცნობებში, —გამაგებინეთ რასა წერს „ყვირილელი“: „რამდენჯერმე გადავიკითხეთ ყვირილელის წერილი, სხვასაც, რედაქციის გარეშე პირებსაც შევეკითხეთ და როცა დავრწმუნდით, რომ მარტო ჩვენ არ გავვიგია ასე მისი წერილი, გაზეთშიაც გამოვაცხადეთ“, წერს „ცნ. ფურცელი“ 2130 №-ში. ჩვენ სრულებითაც არ გვინდოდა და არც გვქონდა განზრახვა ასეთი ტანჯვა მიგვეყენებინა „ცნობის ფურცლისთვის“. აბა თქვენ წარმოიდგინეთ, „ცნობის ფურცლის“ რედაქცია „ყვირილელის“ წერილით ხელში ქუჩა-ქუჩა მოსიარულე. წარმოიდგინეთ და დამერწმუნებით, რომ მართლა ცოდვა ჩავვიდენია. ვვიწვალე რედაქცია და შეგვიწუხე-

ბია მისი ნაცნობნიც. ხოლო საშუალება კი კარგი აღმოუჩენია პატივცემულ გაზეთს: „ნაცნობების“ დაკითხვა „უცნობის აზრის გასაგებათ და „ნაცნობთა“ დასტურებისთვის აზრის გასაბათილებლათ.

კაია შენმა მზემ!

* *

„ივერიას“ ქართველი პატრიოტები კომინიოვშიაც აღმოუჩენია. „გაისმა საზარელი ვაშა-ვაშას ყვირილი და ხალხი“ მიესია ებრაელებსო. გესმით, „ურას“ კი არა ყვიროდენ თურმე, „ვაშა-ვაშას“ ძახილით მიესიენ! „ვაშა-ვაშათი“ არ ესევიან, დილო ბატონო „ივერია“, არც „ურა“ ითარგმნება „ვაშა-ვაშათ“. შეიძლება კაცი პატრიოტი იყოს, ხოლო ლექსიკონის გაპატრიოტება ყოვლად შეუძლებელია. „ივერიისთვის“ კი ესეც შესაძლებელი ყოფილა!

რიგოლეტო.

ქურნალ გაზეთებიდან

„რუს. ბოგ.“-ს უკანასკნელს ნომერში მოთავსებულია წერილი პროფ. კარიშევსისა, რომელშიაც ავტორი გვიხატავს, რა პირობებში ხდება რუსეთში გლეხების სამუშაოთ გასვლა. რიცხვი იმ გლეხებისა, რომლებსაც თავისი მიწა მეტად მცირე აქვთ და რომლებიც სხვაგან მიდიან სამუშაოთ, თანდათან იზრდება. რომ ახლა მათი რიცხვი მილიონობით ითვლება, ეს ცხადია, მაგრამ ჯერ სტატისტიკას სწორე ცნობები არა აქვს ამ კითხვის შესახებ. ჯერ კიდევ მე-20-ე წლების დასაწყისში მარტო 3 გუბერნიიდან (კიევის, პოდოლის და ხარკოვისა) წელიწადში 400 ათასამდე კაცი გადიოდა. ამავდროს, შიმშილობის შემდეგ, მარტო ვორონეჟის გუბერნიიდან სამუშაოთ გასულა 1/2 მილ. გლეხი.

რა პირობებში ხდება სამუშაოდ გასვლა?

უმეტესი ნაწილი გლეხებისა ფეხით მიდის სამუშაოს საძებნათ, რადგანაც ბილეთის ფული არა აქვს, რომ რკინის გზით წავიდეს. ხერსონის გუბ. ფეხით მოსულა 70% სამუშაოს მაძებარ გლეხებისა. სამარის გუბ. 68% მოსულა ფეხით და „პოდვოდით“. პოკროვის სლობოდაში —ვოლგაზე— 70% —ფეხით. სიმბირსკის გუბ.—90,4% ფეხით და „პოდვოდით“. სულყველგან ამ ადგილებში რკინის გზა არის გაყვანილი, მაგრამ, ჩანს, გლეხებს არაფერი წილი არ უღვევთ რკინის გზის გაყვანაში, რომ ფეხით მოგზაურობენ!

დანარჩენი მცირე ნაწილი გლეხებისა სამუშაოს საძებნათ მიდის გემებით, ნავებით, ტივებით და სულ მცირე ნაწილი კი —რკინის გზით. მაგრამ ვაი ამ მოგზაურობას! აი როგორ აგვიწერს ამ საქმის მკვლევარი გლეხების გემით მოგზაურობას: „გემზე იმდენს გლეხებს მოათავსებენ ხოლმე, რომ დალაღულ-დაქანცული, მშიერ-მწყურვალი გლეხები პირდაპირ ერთიერთმანეთს ასხედან. ზოგ გემზე იმდენ გლეხს ამუშვებენ, რამდენიც დაეტევა დადგომიჯა, ისე რომ გულების მოხსნაც არ შეუძლიათ მხრებიდან, ვიდრე დანიშნულ ალაგას არ მივლენ“. არც რკინის გზით მოგზაურობაა უკეთესათ დაყენებული. აი აქ რა ხდება: „მეოთხე ღამეა, რაც გლეხები გზაში არიან. ვაგონის კარები მაგრა ჩაკეტილია. ყველას სძინავთ. ზოგი იატაკზე დაწოლილა, სადაც ღღისით აფურთხებდენ და გინ იცის რას არა ღვრიდენ. ...ზოგი სკამის ქვეშ შემძვრალა: ეს უკანასკნელნი ყველაზე ბედნიერნი არიან: წიხლს მიანც არავინ წაპკრავს. ჰაერი მხოლოდ ერთი

დმერთი გწამს, ზღანოგინის წინააღმდეგ არ წახვიდე, თვალნაცხად-
ბათ—შეც დამღუპავ და შენ საქმესაც ვერ გააკეთებ. საბჭო, საზო-
გადო კრება—უგულეფერი ეს ზღანოგინია და ამიტომაც თუ გსურს
საქმის გაკეთება, ზღანოგინის სურვილს ძალაუბრებურად დაემორჩილე...

გამოცხადდი ჰირველ დღეს კრებაზე. ვუუერე მეორე, მესამე
დღეს და დაგრწმუნდი, რომ ზღანოგინის შესახებ რაც ტული გამე-
გნა, უგულაფერი მართალი უფთილიყო.

გულმა აღარ მომიტმინა და როდესაც ზღანოგინის მოქმედება
საზღვარს გადასცდა, მეც ორიდღე სიტყვა წამომცდა... ზღანოგინის
პარტიამ იმ დღესვე ჩამწერა „ოპონიდაში“ და ჩემ ნაცნობ N
წერილი მისწერეს, რომ ჩემთვის ვეჭვობა მკაცრად და მათთვის გა-
დაცვით, რასაკვირველია, მათი თხოვნა უუურადღებოთ დასტოვა და შე-
დებეშით ჭიათურაშიდ დამიბარა. დიდი სუფიერები მითხრა, რომ თა-
ვი ვერ შევიკავე და თანაც დამეუჭრა—„თუ ასე საუკვოთ მოიქცევი,
იძულებული გავხდები ვეჭვობა მოგისწო“...

ჩამოგულ ქუთაისში, მაგრამ წამხდარი საქმე ვეღარ გავაგეთ,
თუმცა სუფიერას ვარწმუნებდი, რომ შე ზღანოგინის მომხრე ვარ-
მეთქი. ზღანოგინის მომხრეებმა ხელახლა მისწერეს წერილი ჩემ ნაც-
ნობ N. ამის შემდეგ მივიღე შემდეგი შინაარსის წერილი: „ძმა...
... რაც შეეხება გადმოცემულ კენჭს, ის შენია. მხოლოდ გიორ-
გი ზღანოგინი ნახე და უთხარი: მე მაქვს მონდობილი, რომ თქვენ
უნდა მოგცეთ თეთრი კენჭითქვა, თუ გინდათ კენჭის ურის დრას
კენჭს გადმოცემითქა...“ შენი...“

ზღანოგინთან მიველ და ისე გაკვრით ველახარაკე - ვარძობინე
ვითამ, რომ მე მისი მომხრე ვარ. წერილის შინაარსი არ გადამიცია.
ამავე წერილზედ მეორე გვერდზედ წერას:
ძმა...“

კარხეს (მოღებაცეს), სიმონს (ქვარაძის), სემონს (ფიცხლაფას)
უთხარი თუ ვის უნდა ჩაუგდო ჩემი კენჭი.
შენი...“

ამის შემდეგ ძალან ფრთხილათ ვიუფი მაგრამ, რკინის გული
უნდა ჰქონდა კაცს ზღანოგინის მიერ ჩადენილ სისამცდეს რომ
არ აელღებინა. ამიტომაც აქა-იქ კიდე წამომცდებოდა ხელზე ზღანო-
გინისთვის არა სისამოგნო სიტყვები. ერთჯელ ემერკთან ოთახში ვი-
უფი, როცა გამოვდიოდი მამის თვალთ მომხსწრეს და ამან მთლად
წამხინდინა საქმე. ეს იყო კენჭის ურის წინეთ სადამოს... მეორე დღეს
კენჭის ურა იყო და შეც სხვათაშორის დამიბარეს და კენჭი ჩავაგდე,
რასაკვირველია, ზღანოგინის შავი მივეტი. ეს თითქმის უგულამ შემხინა.

გათავდა არჩევნები ჩემ ნაცნობ N ეტაკენ კისერში და სამაგი-
რას გადახდას შეზინდინ... მე კი ჩემმა ნაცნობმა N ასეთი შინაარ-
სის წერილი მომწერა:
„ძმა...“

„ისე გენდობდი, როგორც დმერთს... კარგი „სიურპრიზი“
რომ გამოგეთ, დამეთანხმები და ვინ იცის, რა დამიჯდება. უგულაფერს
მალე გაიკებ და მეცე გაწინება. ხომ იტი ჩემი სული ხელში აქვს?
არ უნდა გექნა ჩემი სიუფარულისათვის...
შენი...“

დ. ჭიათურა ნ თებერვადი.
მეტი. მკანი, საჭირო აღარ არი. კარგათ სჩანს ზღანოგინის
სიტყვების სიმართლე, რადგან რედაქციაში ჩემი ნაცნობი N წერილე-
ბია სიმართლის დასამტკიცებლათ*).

მრეწველი.
რედაქციამ მიიღო ხსენებული წერილები. რედ.
დრ. რედ. ნ. იაკ. აღექსიეგ-მესხიევი.
გამომცემელი ან. თ.-წერეთლისა.

საბოლოო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახაზიანი გაზეთი „კ ვ ა ლ ი“ (წელიწადი მეთერთმეტე)

გამოვა 1903 წელსაც ყოველ კვირა დღეს 1—3 თაბახამდე.
გაზეთი წლიურათ დირს თფილისში 7 მან, თფილისს გარეთ
8 მან., ნახევარი წლით თფილისში 3 მ. 50 კ., თფილისს გარეთ
4 მან., ხოლო სამი თვით 2 მან. თითო ნომერი სამ შაურათ.
ადრესის გამოცვლა თფილისს გარეთ დირს ორ აბათ.

ხელისმომწერლებს შეუძლიათ წლის ფული ნაწილ-ნაწილათაც
შემოიტანონ.

ხელისმწერა მიიღება: თფილისში,—წერა-კითხვის საზოგა-
დობის კანცელარიაში (სასახლის ქუჩა, თავადაზნაურობის ქარვასლა),
რკინის გზის სადგურზე, ჰირველ კლასის ბუფეტში, ესტ. ჩხარტი-
შვილთან და თვით „კვალის“ რედაქციაში.

ქუთაისში: მიტროფანე ჯაღიძესთან, გ. ბუკანეიშვილის წიგნის
მადახიაში და ქუთ. გამომცემელ ამხანაგობის კიოსკოში; ბათუმში—
სმირიდონ ჭელიძის წიგნის მადახიაში; ოზურგეთში და ახალსე-
ნაკში—კ. თავართქილაძის წიგნის მადახიაში; ჭიათურაში—კალი-
სტრატე ჭიჭინაძესთან და გვარსიმე ბერიძესთან; ყვრილასში—
ივანე არდიშვილთან; დაბა ხანში—სახალხო სამკითხველთაში; ძველ-
სენაკში—ანსენ წითლიძესთან; ოზურგეთში—დომენტი შავიშვილ-
თან; საბუნჩაში—დიმიტრი მელაძესთან.

ფოსტის ადრესი: Тифлисъ, редакция „КВАЛИ“.

ტფილისის კერძო სამკურნალო მუსხელაშვილისა

კუკია, ნიკოლოზის ქუჩა, სახლი საგინაშვილისა, № 21 ავკა-
ლის ქუჩის დასაწყისში

ბელეფონი № 274.
ავათმყოფებს იღებენ ყოველ დღე.

- დ ი ლ ი თ:**
- 3. ი. ზიზინაძე—კბილის სნეულეზანი, 8—10 საათდე, სამზაბა-
თს ხუთზაბათს და შაბათს.
 - 5. ტ. მულინი—ყელისა, ყურისა და ცხვირის სნეულ. 9—10 ს.
 - 3. დ. ლაგაზიძე—ორზ., ოთხზ., და შაბათ, 10—11.
 - 3. 3. მალალაშვილი—შინაგან. სამზაბათობით და ხუთზაბათო-
ბით 10—11 ს.
 - კამოვი.—საშარდეს (ხორუგიული) ავათმყოფთათვის: სამზაბა-
თობით, ხუთზაბათობით და შაბათობით 10 სათ. 11—მდის.
 - ი. პ. ახალშენიშვილი—კბილის სნეულეზანი 10—11 საათ.
 - დ. ა. გელაშენიშვილი—შინაგან, ნერვებითა და ელექტროტე-
რაპია 12—1 ს.
 - ა. მუსხელაშვილი.—თვალის ავათმყოფობა— ორზ. ხუთზ. და შაბ. 11¹/₂—12¹/₂.
 - 3. 3. მანსვეტოვი—შინაგანი, ნერვებისა და ბავშვებისა—კვირ-
აობით 10—12 ს.
 - 3რ. 3. სოპოლევსკი—დოსტატრობა და ორტოპედია: ორზაბა-
თობით, ოთხზაბათობით პარასკეობით და შაბათობით 1—3 საათ.
 - 3. 3. ამბარდანიშვილი—ათაშავისა, კანისა და საშარდესი, 1—
3 ს.

ს ა ლ ა შ ო თ ი:
ა. 3. მალალაშვილი—შინაგან, ბავშვებისა და ყვავილის აცრა
5—6 საათადე. (მიკრო-ქიმიური და ბაქტერიოლოგიური გამოკვლ.)
მუღმივი ეპიმი 3. დ. ნახარკიძე
მასაჟი და საექიმო გიმნასტია: ორზაბათობით, ოთხზაბათობით და
პარასკეობით 6—9 ს.
რჩევა-დარიგება 50 კ., ოპერაციები მორიგებით. კრაოტები 3 მან.
5 მანათამდე.
(წ.)
ტელეფონი № 617